

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi Kar
Közigazgatási Jogi Tanszék

KÖZVETLEN FILMTÁMOGATÁS MAGYARORSZÁGON

(TDK dolgozat)

UNGVÁRI Álmos

Témavezető:

dr. Takó Sándor, megbízott oktató

dr. Varga Ádám, megbízott oktató

Budapest

2018. november 7.

Tartalom

1. Bevezetés	3
2. Filmtámogatás Európában	4
2.1 Filmművészeti közlemény	5
2.2 Európai koprodukciónk	7
2.3 Eurimages	9
3. Filmtámogatás Magyarországon	10
3.1 Alkotmányos alapok.....	11
3.2 Az Mktv. 2011-es módosítása	12
3.3 A filmgyártás támogatásának három pillére	13
3.4 Filmügyi kormánybiztos	15
4. Közvetlen filmtámogatás	16
4.1 Magyar Nemzeti Filmalap	19
4.2 Magyar Média Mecenatúra Program	31
4.3 Struktúrán kívüli elemek.....	37
5. A Filmalap és a Mecenatúra Program összehasonlítása.....	39
6. 2018-as törvényjavaslat.....	43
7. Záró gondolatok	44
Felhasznált irodalom.....	49
Jogszabály jegyzék	50

1. Bevezetés

Moziba belépve, buszmegállóban állva vagy akár internetes hirdetések formájában egyre többször fordul elő, hogy magyar film plakátjába botlik az ember. Az elmúlt esztendőben gyakran olvashattunk magyar mozi-, vagy akár televíziós filmek kapcsán nemzetközi sikerekről, fesztiválokra besöpört díjakról. És lassan a köznyelvben a *magyar film* kifejezés nem hordoz magában pejoratív jelentést, hanem magyar film esetén a nézők ugyanolyan elvárásokkal ülnek le a tévé elé, vesznek jegyet a moziba, mint a hollywoodi produkciók esetében. A magyar film ilyen fajta újbóli reflektorfénybe kerülése, és relatív sikeressége nagyban köszönhető az új, 2010-ben felállított támogatási kereteknek, amely következtében a hazai filmipar, illetve filmgyártás helyzete a rendszerváltást követő két évtized viszontagságai után konszolidálódni látszik. Ennek keretében van lehetősége a filmes alkotóknak közvetett, adókedvezmény formájában jelentkező, illetve a központi költségvetésből származó közvetlen támogatás elnyerésével akár a film költségvetésének teljes egészét állami támogatásból fedezni. Természetesen ezzel kapcsolatosan felmerülhet a kérdés, hogy milyen mértékben feladata, ha egyáltalán feladata az államnak, hogy amerikai filmek mércéjével elhanyagolható, a magyarországi viszonyokhoz képest viszont jelentős összeggel támogassa filmalkotások elkészülését.

Dolgozatomban az adókedvezmény rendszerét is érintőlegesen említve, a talán kézzelfoghatóbbnak mondható közvetlen filmtámogatások rendszerét szeretném európai és történeti kontextusba helyezve ismertetni, két fő intézményének, a Magyar Nemzeti Filmalap, és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanácsa keretében működő Magyar Mecenatúra Program struktúrájának, pályázati eljárásának bemutatásával, illetve a kettő összehasonlításával. Szeretném bemutatni, hogy miként lehetséges, hogy amíg *Kincsem*¹ több mint 2 milliárd forintból, a *Napszállta*² másfél milliárd forintból, vagy a 2019-ben bemutatásra kerülő *Apró mesék*³ majd félmilliárd forintból készülhetett el, addig a *Berni követ* vagy a *Szürke senkik* gyártásához miért csak 120 millió forint támogatást ítéltek meg, illetve a bemutatás formátuma, hogy mozis forgalmazásba kerül-e az elkészített film, miként kapcsolódik a támogatást nyújtó intézményekhez. A két intézmény eljárása, támogatási módszere, de még szemléletrendszere is számos ponton eltér, azonban mindkettőben közös, hogy közvetlen vissza nem térítendő támogatást nyújtanak a pályanyertes filmek elkészítéséhez.

¹ A Filmszakmai Döntőbizottság 2015/0010. számú határozata

² A Filmszakmai Döntőbizottság 2016/0025. számú határozata

³ A Filmszakmai Döntőbizottság 2016/0022. számú határozata

A téma aktualitását az elmúlt évek kiemelkedő kritikái, díjakban megnyilvánuló sikerei jelzik. Az új támogatási rendszer felállítása óta a *Mindenki* című kisfilm és a *Saul fia* révén – utóbbi egyébként minden rangosabb díjat megnyert a maga kategóriájában – a hazai filmművészet két Oscar-díjjal gazdagodott. Azonban ezt leszámítva is számos elismerést söpörtek be a magyar filmek a különböző filmfesztiválokon, nyertek díjat a Cannes-i Filmfesztiválon,⁴ a Karlovy Vary Nemzetközi Filmfesztiválon,⁵ a Berlinalén,⁶ és a Velencei Filmfesztiválon⁷ is, és általánosságban elmondható, hogy mára a magyar filmek állandó résztvevői lettek a rangos nemzetközi filmfesztiváloknak. A kritikai siker mellett kisebb-nagyobb közönségsikereket is elkönnyelhettek a támogatók, hiszen egyre többen nézik meg moziban vagy televízióban a magyar gyártású alkotásokat. Adódik a kérdés, hogy az állam az alkotók, illetve a filmek sikereiből miként tud profitálni, illetve mennyire reális az, hogy pár éven belül a magyar filmek sikere, valamint a nézőszámok növekedései olyan mértékűek lesznek, hogy a magyar filmek pusztán piaci alapon, az állam közvetlen (vagy közvetett) vissza nem térítendő támogatása nélkül elkészüljenek.

2. Filmtámogatás Európában

Köszönhetően az amerikai filmkultúra és a hollywoodi filmek túlsúlyának, az európai filmgyártás története során az állami szerepvállalás kérdése mindig is terítéken volt. Az állami támogatás és az olyan piacvédelmi eszközök, mint a kvóták vagy a védővámok így komoly múltra tekintenek vissza⁸, a XX. század történelmi eseményei hatására számos európai országban feléledt a nemzeti filmipar a hollywoodi filmek importjának kárára⁹, azonban időszakos kivételektől eltekintve az amerikai filmek túlsúlya volt jellemző.¹⁰ Ennek hatására kezdték el a nemzeti kormányok az amerikai filmek visszaszorítása érdekében a filmgyártást állami pénzből finanszírozni, és ekkor indították el az első filmfesztiválokat is.

⁴ Egy nap – FIPRESCI díj 2018

⁵ Virágvölgy – East of the West szekció, a zsűri különdíja 2018; Ernelláék Farkaséknál – Kristály Glóbusz, Legjobb férfi főszereplőnek járó díj 2016; Szerdai gyerek – East of the West díj 2015; Szabadesés – Legjobb rendezés díja 2014; A nagy füzet – Kristály Glóbusz 2013

⁶ Testről és lélekről – Arany medve díj, FIPRESCI díj, Ökumenikus zsűri díja 2017

⁷ Napszállta – FIPRESCI díj 2018

⁸ TAKÓ Sándor: *A filmcenzúra fejlődéstörténete Magyarországon a "gépszínházak" megjelenésétől a rendszerváltásig* In: KOLTAY András –TÖRÖK Bernát (szerk.) : Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején 4.. Budapest, Wolters Kluwer, 85-117.

⁹ 9.200/1941. M.E. számú rendelet az egyes filmkölcsönző-vállalatok gondnoki kezelése tárgyában (I. *Magyar Film*, III./52. (1941. december 30.)), 2.

¹⁰ Kristin THOMPSON – David BORDWEL: *A film története*. Budapest, Palatinus, 2007. 191.

A nemzeti filmkultúrák sokszínűségének védelmét, segítette az Általános Vámtarifa és Kereskedelmi Egyezmény (GATT) uruguayi fordulója során megfogalmazott „kulturális kivétel” (cultural exception) elve. Amely fogalom értelmében az olyan kulturális termékek, mint amilyenek a filmek is, nem esnek a gazdasági termékekkel egy megítélés alá, ennek köszönhetően lehetőség nyílt a tagállamok számára, hogy állami támogatásban részesítsék a hazai filmipart.¹¹ Az Európai Unió Működéséről Szóló Szerződésében deklarálja, hogy a nemzeti és regionális sokszínűséget tiszteletben tartva hozzájárul a tagállamok kultúrájának virágzásához, azonban a közös kulturális örökséget helyezi előtérbe.¹² Az uniós szabályozás azt a kettős célt tűzi ki maga elé, hogy létrejöjjön egy egységes közös piac a kulturális sokszínűség megmaradásával. Így a belső piaccal összeegyeztethetetlenek azok az állami támogatások, amelyek bizonyos vállalkozások vagy áruk termelésének előnyben részesítésével a tagállamok közti verseny torzításával fenyegetnek¹³, azonban a kultúrát érintő támogatások a belső piaccal összeegyeztethetőek.¹⁴

2.1 Filmművészeti közlemény¹⁵

Az Európai Unió Bizottsága azon kettős célkitűzés feloldására, miszerint szeretne létrehozni egy szilárd és prosperáló audiovizuális ipart, ezzel párhuzamosan pedig Európa közös kulturális gyökereire alapozva beinduljon egy filmes körforgás, egymás filmjeinek forgalmazása, egy hosszú konzultációs folyamat eredményeként 2001-ben az első Filmművészeti Közleményben meghatározta a filmgyártási támogatások uniós joggal való összeegyeztethetőségének alapelveit.¹⁶ A 2001-es Filmművészeti Közlemény érvényességét a Bizottság több ízben meghosszabbította, majd pedig a változásokra reagálva új Filmművészeti Közleményt adott ki 2013-ban. A Közlemény bevezető részében rögzíti a fentebb tagoltakat, miszerint az uniós tagállamok történelmét, kulturális sokszínűségét tükrözve az audiovizuális alkotások, kiváltképp a filmek komoly szerepet játszanak az európai identitások alakításában.¹⁷ Rögzíti

¹¹ KOLLARIK Tamás – VINCZE Zsuzsanna: *A nemzeti filmgyártások támogatásának kérdései Európában*. In: KOLLARIK Tamás – VARGA Balázs (szerk.): *Mozgóképek és paragrafusok - A filmgyártás intézményi és szabályozási kérdései*. Magyar Művészeti Akadémia, Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet. Budapest, 2018. (A kiadó által részemre bocsátott kézirat alapján) 30.

¹² Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) XIII. cím 167. cikk

¹³ EUMSZ VII. cím 2. szakasz 107. cikk (1) bekezdés

¹⁴ EUMSZ VII. cím 2. szakasz 107. cikk (2) bekezdés d) pont

¹⁵ A Bizottság közleménye a filmekhez és egyéb audiovizuális alkotásokhoz nyújtott állami támogatásról (2013/C 332/01) („Filmművészeti Közlemény”)

¹⁶ ZACHAR Balázs: *Filmtámogatás az Európai Bizottság szemüvegén keresztül*. Állami Támogatások Joga 20 (2013/4) 117-118.

¹⁷ Filmművészeti Közlemény 1. cikk

továbbá, hogy a filmek kiemelkednek az audiovizuális alkotások közül kulturális jelentőségükre és gyártási költségeikre tekintettel; ez utóbbinak pedig fontos részét képezik az állami támogatások. A 2013-as Közlemény lényegesen nem változtatott az első Közlemény legfontosabb rendelkezésein, amik az uniós filmtámogatás szabályozásának alappilléreit adták. Így általános jogszerűségi kritériumként előírja, hogy az Unió tagországainak a filmszakmai támogatásokat összhangba kell hozni az uniós alapszerződések rendelkezéseivel, többek között elő van írva a filmtámogatási rendszerből az állampolgárság alapján való kizárás tilalma. A jogszerűségi mellett kulturális kritériumot is megfogalmaz a Közlemény, amely szerint a támogatásnak kulturális termék előállítására kell irányulnia.¹⁸ Azonban az ehhez szükséges feltételrendszer nem uniós szinten, hanem a szubszidiaritás elve alapján, tagállami-nemzeti kritériumok alapján kerül meghatározásra. Megjelenik a territorializáció is, vagyis az áruk és szolgáltatások szabad áramlásának szűkítése annak érdekében, hogy a tagállami támogatásokat helyhez kötöten használják fel,¹⁹ ami azt jelenti, hogy kompromisszumos megoldásként a territorializáció mértéke indirekt támogatások esetében a film költségvetésének 80%-ig terjedhet, míg direkt támogatások kapcsán a nyújtott támogatás 160%-ra lehet előírni a helybeni elköltési kötelezettséget.²⁰ A filmtámogatási programok megkerülhetetlen pontja a támogatási intenzitás kérdése, ami azt határozza meg, hogy a támogatási összeg maximum hányad részét teheti ki az adott projekt költségvetésének. A Bizottság iránymutatása szerint a film költségvetésének 50%-a az egynél több tagállam által finanszírozott koprodukciók esetében pedig a költségvetés 60%-a a felső határ. Azonban a Közlemény enged kivételeket ez alól a megkötés alól, így az úgynevezett „nehéz audiovizuális filmalkotások” esetében lehetőség van a 100%-os támogathatóságra. A Közlemény szerint nehéz audiovizuális filmalkotásnak minősülnek a rövidfilmek, a dokumentumfilmek, az első és második filmes rendezők filmjei, valamint az alacsony költségvetésű, vagy nehezen forgalmazható alkotások. Ezzel összefüggésben a Közlemény szövege alapján *„nehéz audiovizuális filmalkotásnak tekinthetőek azok a filmek is, amelyek egyetlen eredeti változata valamelyik tagállam korlátozott földrajzi kiterjedéssel, népességgel és nyelvterülettel rendelkező hivatalos nyelvéen készül.”*²¹ A szubszidiaritás elvét figyelembe tartva a tagállamok határozzák meg, hogy a

¹⁸ SZALAY Klára: *Támogatni vagy nem támogatni? Filmtámogatási rendszerek kritikai megközelítése: az amerikai és az európai modell.* Pro Futuro 2016/1 50-58.

¹⁹ KOLLARIK Tamás – VINCZE Zsuzsanna: *Az állami felelősségvállalás, avagy a magyar állam lehetőségei és szerepe az audiovizuális művészet támogatásában.* In: CSEPORÁN Zsolt (Szerk.): *Az alkotás szabadsága és a szerzői jog metszéspontjai.* Magyar Művészeti Akadémia Művészelméleti és Módszertani Kutatóintézet, 2016 65.

²⁰ ZACHAR Balázs: *Filmtámogatás az Európai Bizottság szemüvegén keresztül.* Állami Támogatások Joga 20 (2013/4) 123.

²¹ Filmművészeti Közlemény 5.2.52.2. pont

tagállami piacon melyik alkotások számítanak nehezen forgalmazhatónak vagy alacsony költségvetésűnek. Magyarországon 330,6 millió Ft-ban, a koproduciók esetében pedig 587,4 millió Ft-ban van meghatározva az alacsony költségvetés határa.

A 2013-as Közlemény legfontosabb újítása az, hogy míg az első, 2001-es Közlemény pusztán magára a filmgyártásra összpontosított, a 2013-as – tekintettel arra, hogy egyes tagállamok a gyártáson túl más, ahhoz kapcsolódó tevékenységre is nyújtanak támogatást – a támogatási szabályozást kiterjesztette a filmkészítés összes szakaszára, így a forgatókönyv-írásra és fejlesztésre, a filmgyártás előkészítésére, a filmforgalmazásra, és a filmpromócióra is. A forgatókönyv-írás és fejlesztés kapcsán a támogatás nem korlátozott, azonban ha a kérdéses forgatókönyvből filmet készítenek, akkor az írási, illetve fejlesztési költségeket beleszámítják a gyártási költségvetésbe.

Az új Filmművészeti Közlemény tehát a filmgyártás állami támogatásával kapcsolatos vitákat egy időre mindenképpen rendezte azzal, hogy meghatározta a filmtámogatás uniós keretrendszerét, amely kereteket a 2004-es uniós csatlakozás óta Magyarországnak is tiszteletben kell tartania, az ennek való megfelelés pedig a dolgozatban kifejtésre kerülő támogatási rendszer felépítésében tetten érhető.²²

2.2 Európai koproduciók

A Filmművészeti Közlemény kitér az egynél több tagállam által finanszírozott koproduciók kérdésére is, amelynek a mozgóképről szóló 2004. évi II. törvény (Mktv.) szerint az a különböző államokban székhellyel rendelkező filmelőállítók által készített filmalkotás minősül, amelyet két- vagy többoldalú nemzetközi egyezmény vagy az érintett államok jogszabályai ilyennek minősítenek.²³ Az Mktv. definíciójából is kitűnik, hogy a koprodukciós filmalkotás esetében a filmelőállítóknak bonyolult jogi környezetben kell boldogulniuk²⁴, ennek feloldására, és az európai koproduciók támogatására pedig az Európa Tanács keretében 1992-ben megalkották az Európai Filmkoprodukciós Egyezményt. A filmtámogatás kérdéskörében a Konvenció legfontosabb, 4. cikke előírja, hogy a multilaterális koprodukcióban készült európai filmalkotásoknak ugyanazokat a kedvezményeket kell élvezniük a jogszabályok és egyéb rendelkezések tekintetében, mint amelyek a koprodukcióban részt vevő, a Konvenciót aláíró

²² Filmművészeti Közlemény 4.439. pont

²³ 2004. évi II. törvény a mozgóképről (Mktv.) 2. §. (6)

²⁴ TABA Miklós – TAKÓ Sándor: *Koprodukciós esélyek és lehetőségek Európán belül*. In: KOLLARIK Tamás – VARGA Balázs (szerk.): *Mozgóképek és paragrafusok - A filmgyártás intézményi és szabályozási kérdései*. Magyar Művészeti Akadémia, Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet. Budapest, 2018. (A kiadó által részemre bocsátott kézirat alapján) 234.

országokban a nem koprodukcióban készülő filmekre vonatkoznak,²⁵ így lehetőség nyílik a koprodukciós alkotások számára, hogy egyszerre több ország nemzeti filmfinanszírozási rendszerétől is igényeljenek támogatást, és mindegyik gyártó, együttműködő országban forgalmazásra kerüljenek.²⁶ Ennek azonban akadályát jelentheti, hogy a támogathatóság ellenére az adott nemzeti támogató szervezet szelektív döntése alól mindez nem ad felmentést, illetve egyes nemzeti támogathatósági kritériumok teljesítése is nehézséget okozhat.

Magyarország 1996-ban írta alá a Konvenciót, így az Mktv. már azzal összhangban szabályozza a koprodukciók támogathatóságának kérdését. Európai filmalkotás Magyarországon való közvetlen támogathatóságának két feltételét határozza meg az Mktv. Egyrészt az alkotásnak egy kulturális teszten kell megfelelnie, másrészt pedig magyar részvételű alkotásnak kell lennie.²⁷ A közvetlen támogatás maximális mértékének meghatározásakor az Mktv. különbséget tesz a koprodukciós partnerek, és a filmalkotások típusa alapján.²⁸ Főszabály szerint a támogatás mértéke a gyártási költségvetéshez való magyar hozzájárulás arányának az 50%-ig terjedhet, azonban ha a koprodukcióban legalább egy EGT- állambeli filmelőállító is részt vesz, a magyar hozzájárulás 60%-ig is terjedhet. Az Mktv. az értelmező rendelkezése szerint az Európai Unió tagállama és az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes más állam, továbbá az az állam számít EGT-államnak, amelynek állampolgára az Európai Közösség valamint annak tagállamai, illetve az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban nem részes állam között létrejött nemzetközi szerződés alapján az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes állam állampolgárával azonos jogállást élvez.²⁹

A közvetlen támogatás mértéke a magyar hozzájárulás 100%-át is kiteheti olyan, mozi bemutatásra készített koprodukciós játékfilm, egész estés dokumentumfilm, népszerű tudományos vagy animációs film esetén, amelynek gyártási költségvetése a 467 millió Ft-ot nem haladja meg. Ugyancsak fedezheti a közvetlen támogatás a magyar hozzájárulás 100%-át, amennyiben a koprodukcióban készített filmet magyar nyelven gyártják, és valószínűsíthető, hogy a költségvetés nem térül meg, illetve olyan dokumentumfilm, animációs film, tudományos ismeretterjesztő film, kísérleti film vagy rövidfilm műfajú film, amely hozzájárul a kulturális sokszínűséghez, és más módon nem biztosítható a szükséges forrás. A harmadik világbeli országokkal való együttműködést elősegítendő, akkor is kiteheti a közvetlen támogatás a

²⁵ Európai Filmkoprodukciós Egyezmény 4. cikk

²⁶ TABA –TAKÓ i. m. 245.

²⁷Mktv. 2. §, 12/A §

²⁸Mktv. 13 § (1)-(4)

²⁹Mktv. 2. § 27.

magyar hozzájárulás 100%-át, ha a magyar mellett legalább egy, a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet Fejlesztési Támogatási Bizottsága által felállított listán szereplő állam részt vesz filmelőállítóként a koprodukcióban.

A Konvencióval összhangban az Mktv. is biztosítja az egyenlő elbánást, kimondva, hogy ugyanazok a jogok és kötelezettségek illetik meg és terhelik a magyar filmalkotás és a magyar részvételű filmalkotás, illetve a nemzetközi koprodukcióban részt vevő magyar előállítót.³⁰

Elmondható, hogy a koprodukciók támogatásánál is érvényesül az európai, illetve tagállami kulturális értékek védelme és érvényesülésük elősegítése, akár az adott alkotások filmpiaci keresletétől függetlenül is.

2.3 Eurimages

Az „európai film” erősítésének, versenyképességének elősegítése érdekében közvetlen filmtámogatás nyújtására az Európa Tanács 1988-ban létrehozott egy, az európai filmes koprodukciók gyártását és forgalmazását támogató alapot, az Eurimages-t. Az Eurimages-nak jelenleg 36 állam a tagja, irányító testülete az Igazgató Tanács, amelyben minden tagállam képviselheti magát egy-egy taggal, amely tagok filmipari szakemberek. Ez a testület határozza meg a szervezet irányelveit, és a feltételeket, amelyek a támogatások megítélésénél irányadóak. Az Eurimages keretében kizárólag mozibemutatóra szánt játékfilm, animációs film vagy legalább 70 perces dokumentumfilm támogatható. Bevételei több forrásból tevődnek össze, legnagyobb részét, kb. 90%-ot a tagdíjak teszik ki, amelyet a lakosság számának és a GDP mértékének megfelelően fizetnek a tagállamok. Az olyan nagy gyártási kapacitással rendelkező államok esetében, mint Franciaország, Németország, Olaszország, Spanyolország, szerepet játszik a filmgyártási volumen is a befizetések kiszámításakor.³¹ Emellett származik bevétele a filmek értékesítéséből, és az odaítélt kölcsönök visszafizetéséből is. Az Eurimages működése kapcsán ugyanis – a francia finanszírozási rendszeren alapuló – feltételesen visszafizetendő hitelt³² alkalmaznak, amely intézmény lényege, hogy a támogatást csak az adott filmalkotás nettó bevételeiből szükséges visszafizetni³³. A támogatás összege a teljes gyártási költség 17%-ig (a dokumentumfilmek esetén 25%-ig) terjedhet, és nem haladhatja meg az 500.000 Eurót. A támogatás elnyerése feltételeként elő van írva minden egyes koprodukciós

³⁰ Mktv. 13. § (8)

³¹ JOÓ Tamás: *Filmfinanszírozás és filmpolitika*. DLA doktori értekezés, Színház- és Filmművészeti Egyetem 2016, 55-56.

³² „conditionally repayable interest-free loan”

³³ ÉPERJESI János: *Filmipar Európában-3. rész* <http://www.filmnett.ro/cikk/2643/filmipar-europaban-3-europai-filmtamogatasi-rendszer> (Letöltés ideje: 2018. 08. 28.)

tagállamban a filmalkotás állami támogatásban való részesülése vagy televíziós előzetes-értékesítése.

Magyarország 1990-ben csatlakozott az Eurimages-hoz, az azóta eltelt huszonnyolc év alatt pedig száznál is több magyar részvételű koprodukció gyártását támogatta.

3. Filmtámogatás Magyarországon

Ugyan már hamarabb is felmerült a központosítás gondolata³⁴, és már az 1920-as években létrehozták a Filmipari Alapot és a Magyar Filmirodát, azonban csak az 1930-as évek végére rendelkezett az állam komoly ráhatással a filmes szektorra. Azonban csak 1948-tól vált az állami filmgyártás kizárólagossá, a kulturális minisztériumhoz tarozó Filmfőigazgatóság létrehozásával pedig egy politikailag kontrollált, centralizált intézményrendszert építettek ki. A szocializmus alatt a játékfilmkészítés vonatkozásában a filmgyár, és a stúdiók monopolhelyzetben voltak, így csak a Magyar Nemzeti Filmgyártó Vállalat, majd a Hunnia és a Budapest Filmstúdió, később pedig a MAFILM gyárthatott játékfilmet. A rendszerváltáskor a finanszírozás tekintetében nem történt változás, hiszen Magyarországon, hasonlóan más európai országok filmgyártásához, az állami támogatás továbbra is elkerülhetetlen volt, hiszen a filmre sajátos művészeti ágként tekintettek. Az 1990-es évekre azonban megtört az addigi kizárólagossága az állami filmgyártásnak, és a Magyar Mozgóképek Alapítvány 1991 tavaszi, az Országgyűlés valamennyi pártja által támogatott létrehozásával átalakult a filmgyártás addigi intézményrendszere.³⁵ Az 1998-tól Közalapítványként (MMKA) működő intézmény volt megbízva a magyar filmszakmai támogatás kuratóriumi rendszerben történő elosztásával, amely feladatra megközelítőleg évi egymilliárd forintos állami támogatás állt rendelkezésére. Az MMKA a kilencvenes években a filmek költségvetésének kétharmadát biztosította, de a filmkultúra támogatásában más intézmények is részt vettek, mint a történelmi dokumentumfilmeket támogató Magyar Történelmi Film Alapítvány, az előkészítést, illetve az utómunkát finanszírozó Nemzeti Kulturális Alap Mozgóképek Szakkollégiuma, vagy a médiatörvényben felállított Országos Rádió és Televízió Testület (ORTT).

A 2000-es évek eleje komoly változást hozott³⁶ a magyar filmfinanszírozásban, ugyanis az Országgyűlés egyhangúan elfogadta az Mktv.-t, amely új alapokra helyezte a filmszakma

³⁴ KOLLARIK – VINCZE (2016) i. m. 55.

³⁵ VARGA Balázs: *Filmrendszerváltások*. L'Harmattan Kiadó, Budapest 2016. 30-46.

³⁶ VARGA Balázs: *Tradition and Modernization. Contemporary Hungarian Popular Cinema*. The International Journal of European Film, Performing Arts and Audiovisual Communication; vol. XIII, no. 22. Poznan 2013. 182-185.

működését. Az Mktv. a MMKA-t továbbra is a filmtámogatási rendszer központi intézményeként határozta meg. Jelentős újítást az jelentett, hogy a közvetlen állami támogatás mellett – amelynek összegét jelentős mértékben növelték – bevezette a közvetett költségvetési támogatást a befektetési- és adókedvezmények rendszerével.

Természetesen Magyarország Európai Unióhoz való 2004-es csatlakozása hazánk filmtámogatási rendszerét is jelentős mértékben befolyásolta. Az Unióhoz való csatlakozással ugyanis Magyarország elfogadta az Európai Unió – fentebb részletesebben kifejtett – állami támogatási rendszerekre vonatkozó szabályozási rendszerét, filozófiáját.³⁷ Európában ugyanis a film speciális helyzetet élvez, ugyanis egyszerre minősül kulturális és szórakoztatóipari produktumnak, és a filmalkotások kapcsán a kulturális kivétel fogalma az, ami megkülönbözteti a filmeket az általános értelemben vett árucikkektől, így nem vonatkoznak rájuk maradéktalanul az Unió belső piaci szabályai. Mindezt a 2001-es, majd pedig a 2013-as Filmművészeti Közlemény pontosította.

A 2000-es évek végére az MMKA komoly tartozásokat, és kötelezettségeket halmozott fel köszönhetően annak, hogy általában a folyósított költségvetési támogatásnál magasabb összegű támogatást nyújtott, illetve a kormányzattal való egyezkedésre volt kényszerítve az éves költségvetésből való részesedés tekintetében.

Mindezek hozzájárultak ahhoz, hogy a filmfinanszírozás új struktúrájának kialakítása elkerülhetlenné váljon, amelyre az Mktv. 2011-es módosításával került sor.

3.1 Alkotmányos alapok

Magyarország, amely már a rendszerváltással demokratikus berendezkedésű állammá vált, biztosítva a véleménynyilvánítás körében a művészeti élet, így a filmalkotások szabadságát, az Európai Unióhoz való csatlakozásával elismerte az állami támogatásokra – így az állami filmfinanszírozásra is – vonatkozó uniós szabályrendszert, és törvényeit is ehhez igazította.³⁸ Az Alkotmánybíróság szerint a művészi, irodalmi alkotás szabadsága, a művészeti alkotás terjesztésének szabadsága, a tudományos alkotás szabadsága és a tudományos ismeretek tanításának szabadsága egyaránt a tágabb értelemben vett véleménynyilvánítási szabadsághoz tartozik.³⁹ A művészeti élet szabadságának, mint alapvető jognak pedig egyaránt része a művészeti alkotómunka szabadsága, a művész bármely, meg nem engedett korlátozástól mentes

³⁷ KOLTAY András: *A szólásszabadság alapvonalai*. Századvég Kiadó, Budapest 2009. 238-241.

³⁸ KOLLARIK – VINCZE (2016) i. m. 62.

³⁹ Alkotmánybíróság 30/1992. (V. 26.) számú határozata

önkifejezése, illetve a művészeti alkotások nyilvánosság elé tárásának, bemutatásának, valamint terjesztésének szabadsága is.⁴⁰ Tehát a filmek nézőkhöz való eljuttatása, a terjesztés szabadsága ugyanúgy védendő érték, mint a filmalkotás elkészítése, mondanivalójának és kifejezési módjának szabadsága. Mindezek alapján állami eszközökkel nem csak védendő, hanem támogatandó is a műalkotások létrehozása, így a filmkészítés is.⁴¹ Magyarország Alaptörvénye a *Szabadság és Felelősség* rész X. cikkében rendelkezik a művészeti alkotás szabadságáról, kimondva, hogy „Magyarország biztosítja a tudományos kutatás és művészeti alkotás szabadságát”.⁴² Azonban az államnak művészeti kérdésekben törekednie kell a semlegességre. Az Alkotmánybíróság 18/2014. (V. 30.) határozatában egy korábbi határozatára utalva megállapította, hogy az államot objektív intézményvédelmi kötelezettség terheli a művészeti élet szabadsága kapcsán. Ennek érdekében pedig köteles a többi alapjogra, és minden más alkotmányos feladataira tekintettel alakítani az alapjogok megvalósításához szükséges jogszabályi és szervezeti feltételeket, így lehetővé téve az egyes jogoknak az egész rend szempontjából legkedvezőbb érvényesülését, és az alapjogok összhangjának előmozdítását.⁴³ Az állam feladata tehát az, hogy biztosítsa a sokféleséget a művészeti alkotások körében, ennek megfelelő szabályozást hozzon és intézményrendszert építsen ki.

Mindezek szem előtt tartásával került sor az Mktv. 2011. évi CLXIX. törvénnyel való módosítására, amellyel megvalósították a mozgóképszakmai intézményi rendszer átalakítását, melynek célja az általános indoklás alapján a korábbiaknál hatékonyabb és a működés oldaláról takarékosabb feladatellátást biztosító, a filmtámogatások elosztását eredményesebben irányító, és a korábban ismertetett uniós szabályozási kereteknek megfelelő, átlátható, biztos költségvetési háttérrel rendelkező támogatási struktúra, és az ehhez szükséges jogszabályi háttér kialakítása volt.

3.2 Az Mktv. 2011-es módosítása

Az Országgyűlés által ellenszavazat és tartózkodás nélkül elfogadott Mktv. a magyar mozgóképkultúra értékeinek gyarapítása és megőrzése, a magyarországi filmipar fejlesztése, nemzetközi viszonylatban való versenyképessé tétele, és a mozgóképkultúra fejlődését szolgáló források hatékony felhasználása érdekében célul tűzte ki az uniós szabályozással összhangban álló jogi háttér és pénzügyi erőforrások biztosítását, a mozgóképpel kapcsolatos tudományos

⁴⁰ Alkotmánybíróság 24/1996. (VI. 25.) számú határozata

⁴¹ KOLLARIK – VINCZE (2016) i. m. 62-65.

⁴² Alaptörvény Szabadság és felelősség rész X. cikk (1)

⁴³ 64/1991. (XII. 17.) AB határozat

tevékenység támogatását, színvonalas audiovizuális alkotások létrejöttét és terjesztését, az erőforrások hatékony felhasználásával biztosító szakmai struktúra megalkotását, a hazai mozgóképipari infrastruktúra fejlesztését, nemzetközi mozgóképszakmai kapcsolatok kiépítését és fejlesztését, valamint az ezekkel kapcsolatos állami feladatok megállapítását tűzte ki célul.⁴⁴ Az Mktv. a célok mellett rögzítette a mozgóképszakmai támogatási rendszer alapelveit is⁴⁵, amelyek között szerepel a magyar filmalkotások számának növelése, a tervezhetőség egyszerűsítése a filmfinanszírozás kapcsán, valamint a filmalkotások elkészülése és közönséghez való eljutása. Ugyancsak különösen fontos a törvény szerint a határon túli magyar filmkultúra értékeinek megőrzése és gyarapítása is. Az Mktv. emellett rögzítette a támogatások elosztásának szabályait, lehetőséget adva a közvetlen és közvetett támogatásra, valamint az államigazgatás mozgóképszakmai feladataira létrehozta a Mozgóképszakmai Hatóságot és a Nemzeti Filmirodát.

A hazai filmfinanszírozási rendszer uniós támogatáspolitikának megfelelő átalakítása 2010-ben kezdődött meg, amelynek legfontosabb lépcsőfoka a 2004. évi II. törvény módosításáról szóló 2011. évi CLXIX. törvény volt. A törvénymódosítás célja az általános indoklás szerint egyrészt az eddigiekhez képest hatékonyabb és a működés oldalán takarékosabb feladatellátás, másrészt pedig az alkalmatlannak bizonyuló közalapítványi struktúra helyett új, a filmtámogatásokat eredményesebben elosztó intézmény jogszabályi feltételeinek megteremtése volt. A törvénymódosítás legfontosabb rendelkezése az volt, hogy megalapította a Magyar Nemzeti Filmalap Közhasznú Nonprofit Zrt.-t (Filmalap), illetve hogy a támogatás forrásait gazdálkodási szempontból tervezhető módon állapította meg.⁴⁶ A törvény fontos rendelkezése volt a Mozgóképszakmai Hatóság és a Nemzeti Filmiroda Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Hivatali szervezetébe illesztése.

Az Mktv. módosításával, és a 1203/2011. (VI. 21.) kormányhatározattal egy új, három pillérré épülő filmfinanszírozási rendszert állítottak fel. Ennek a hárompilléres rendszernek a kiegészítésére, támogatására, az átalakítások levezénylésére a kormány kormánybiztost nevezett ki Andrew G. Vajna személyében.

3.3 A filmgyártás támogatásának három pillére

⁴⁴ Mktv. 4. §

⁴⁵ Mktv. 6. §

⁴⁶ KOLLARIK – VINCZE (2016) i. m. 69.

Szemben a 2010 előtti filmfinanszírozási struktúrával, amelyben az MMKA lefedte a teljes támogatási szektort, 2011-től a filmtámogatási rendszer három alapvető pillérre, három intézményre épül, amelyek tevékenységükben egyrészt a támogatandó alkotások, másrészt a támogatások elosztásának módja alapján különböznek egymástól. Így a közvetlen és a közvetett támogatások elosztásáról, valamint a mozi-, illetve televíziós forgalmazásra szánt filmek esetében a finanszírozásról más-más intézmény dönt.

A filmes igazgatás központi szerve a mozgóképről szóló 2004. évi II. törvény módosításáról szóló 2011. évi CLXIX. törvény által létrehozott Filmalap, amely alapító okiratban foglalt célja a rendelkezésre álló keretből olyan magyar vagy magyar részvételű koprodukciós filmek létrehozásának támogatása, amelyek a nézők számára különleges élményt jelentenek, szórakoztatnak és nemzetközi viszonylatban kiemelkedő sikereket hoznak. Ezen cél megvalósítása érdekében a Filmalap egész estés (legalább 70 perc hosszúságú) játék-, dokumentum-, és animációs filmeknek nyújt közvetlen vissza nem térítendő támogatást, ehhez pedig a központi költségvetési támogatásból, illetve a hatoslottó játékadójának 80%-ból tesz szert bevételre.⁴⁷

A filmtámogatási rendszer második pillére a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanácsa, amely 2011-től a Magyar Média Mecenatúra Program keretében egyrészt magyarországi rádiós és televíziós médiaszolgáltatókat támogató pályázatokat ír ki, másrészt pedig – jelen dolgozat szempontjából lényegesebb tevékenysége, hogy – pályázati struktúrával rendelkezik a nem moziban (jellemzően inkább televízióban) való forgalmazásra szánt filmalkotások finanszírozására. A Mecenatúra program koordinátora Dr. Kollarik Tamás, eljárásait főként a Médiatanács, az általa felkért bírálóbizottságok, illetve a Mecenatúra Igazgatósága folytatja le. A támogatás megítélése után az alkotók munkájába, tevékenységébe nem avatkozik bele a Médiatanács, ugyanis a pályázati rendszerben kiemelten fontos az alkotói szabadság, és a kulturális sokszínűség tiszteletben tartása.

A rendszer harmadik pillére a Nemzeti Filmiroda, amely a közvetett támogatásokat biztosítja azzal, hogy az Mktv. a nyereséges cégeknek lehetőséget teremt arra, hogy a társasági adójuk egy részét filmtámogatásra fordíthassák, ezzel csökkentve adóalapjukat, és a befizetendő adót is.⁴⁸ A Filmiroda a 2011-es törvénymódosítással az NMHH Hivatalának működtetése alá került, integrálódva ezzel az NMHH hivatali struktúrájába.⁴⁹ A Filmiroda, amelynek vezérigazgatója

⁴⁷ Mktv. 9/A. §

⁴⁸ Mktv. 7. §

⁴⁹ TABA Miklós: *A Nemzeti Filmiroda tevékenysége*. In: KOLLARIK Tamás – VARGA Balázs (szerk.): *Mozgóképek és paragrafusok - A filmgyártás intézményi és szabályozási kérdései*. Magyar Művészeti Akadémia,

Dr. Taba Miklós, ellátja a mozgóképszakma működésével összefüggő közigazgatási feladatokat⁵⁰, az új filmtámogatási rendszerben pedig központi hatóságként megvizsgálja és igazolja a valamely támogatás vonatkozásában általános jelleggel érvényesülő kritériumokat.⁵¹

A 2011-es törvénymódosítás mellett ezen három pillér felállításához, és a feladatkörök köztük való megosztásához szükség volt a – már fentebb is említett – magyar filmszakmai támogatási rendszerrel kapcsolatos feladatok megosztásáról hozott kormányhatározatra,⁵² amelyben a Kormány jóváhagyta a Filmalap és a Nemzeti Erőforrás Minisztérium közötti megállapodást a filmtámogatás új rendszerére és a hazai filmipar működtetésére vonatkozó feladatmegosztás kérdésében.

3.4 Filmügyi kormánybiztos

Mivel a „*Kormány fontosnak tartja a nemzeti kulturális örökség részét képező hazai mozgóképkultúra megőrzését, fejlesztését, továbbá az audiovizuális művészeti alkotómunka állami támogatásának szükségességét*”,⁵³ az Mktv. 2011-es módosításával felépített hárompilléres struktúrát kiegészítendő – egyfajta negyedik pilléreként, a három pillér felett állva – Andrew G. Vajná a nemzeti filmipar megújításáért,⁵⁴ majd pedig – először – 2014. július 1-től a filmipar fejlesztéséért⁵⁵ felelős kormánybiztossá nevezték ki, amely kinevezést 2016-ban,⁵⁶ majd pedig legutóbb 2018-ban⁵⁷ kormányhatározatban újra megerősítettek. Andrew G. Vajna munkáját 2016-ig négyfős titkársága segítette, tevékenységét díjazás nélkül, látja el, a miniszterelnök kabinetfőnöke útján való irányítása mellett. Fontos azonban, hogy a kormánybiztos a kormány és az állam érdekeit jeleníti meg, így pedig jogállása szerint a filmtámogatási rendszeren kívül helyezkedik el. Feladataként a fejlesztés keretében előírták a

Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet. Budapest, 2018. (A kiadó által részemre bocsátott kézirat alapján) 175.

⁵⁰ Mktv. 18. §

⁵¹ TABA i. m. 181.

⁵² 1203/2011. (VI. 21.) Kormányhatározat a magyar filmszakmai támogatási rendszerrel kapcsolatos egyes feladatok megosztásáról

⁵³ 1008/2011. (I. 17.) Kormányhatározat a nemzeti filmipar megújításáért felelős kormánybiztos kinevezéséről és feladatairól 1.

⁵⁴ 1008/2011. (I. 17.) Kormányhatározat a nemzeti filmipar megújításáért felelős kormánybiztos kinevezéséről és feladatairól

⁵⁵ 1360/2014. (VI. 30.) Kormányhatározat a nemzeti filmipar fejlesztéséért felelős kormánybiztos kinevezéséről és feladatairól

⁵⁶ 1330/2016. (VII. 1.) Kormányhatározat a nemzeti filmipar fejlesztéséért felelős kormánybiztos kinevezéséről és feladatairól

⁵⁷ 1249/2018. (V. 25.) Kormányhatározat a nemzeti filmipar fejlesztéséért felelős kormánybiztos kinevezéséről és feladatairól

hazai filmipar jogi, gazdasági és intézményi feltételrendszerének felmérését; vagyongazdálkodási feladatok meghatározását; adózási kérdések felülvizsgálását; valamint a jogszabályi környezet felülvizsgálását. 2014. július 1-től pedig a kormánybiztos felügyeli a filmgyártási infrastruktúra működtetését; javaslatot tesz a mozgóképszakmai képzési rendszer kialakítására, indokolt esetben pedig a jogszabályi környezet módosítására; de feladatkörében eljárva figyelemmel kíséri az audiovizuális politikáért és a mozgóképszakmáért felelős kormányzati szervek tevékenységét; véleményezi a kormány-előterjesztéseket, és feladatahoz kapcsolódóan részt vesz a kormányzati egyeztetéseken is.

4. Közvetlen filmtámogatás

Az Mktv. a mozgóképszakmai támogatási rendszer alapelvei között meghatározza a közvetlen, illetve a közvetett támogatás fogalmát.⁵⁸ Eszerint a közvetlen támogatás egyrészt a központi költségvetésből származó költségvetési támogatás, másrészt pedig a helyi vagy nemzetiségi önkormányzat saját költségvetéséből nyújtott támogatás; a közvetett támogatás pedig olyan támogatás, amit a társasági adóról és az osztalékadóról szóló törvényben⁵⁹ meghatározott adókedvezményre, illetve felajánlott adóra nézve adnak, és amely nyújtására nem alkalmazandóak a költségvetési támogatás szolgáltatására vonatkozó szabályok. Tehát azt lehet mondani, hogy a közvetlen állami támogatás a központi költségvetésből, annak különböző alfejezeteihez tartozó intézményektől származik.⁶⁰ Ezzel ellentétben a közvetett támogatást a különböző cégek, a nyereséges vállalatok nyújtják, csökkentve ezzel a befizetendő adójukat, illetve az adóalapot. Ez utóbbi esetben maguk a cégek dönthetnek arról, hogy kívánják-e támogatni a filmgyártást, ezzel az állam lemond adóbevétele egy részéről a produkciók támogatása érdekében. Az Mktv. külön cím⁶¹ alatt foglalja a támogatások elosztásával, elsőként rögzítve, hogy a közvetlen támogatásokat pályázat vagy egyedi kérelem útján biztosítják a mozgóképszakmában, amely támogatás vissza nem térítendő vagy a támogató által meghatározott módon visszatérítendő egyaránt lehet. Igazodva a Filmművészeti Közleményhez, nem pusztán a filmgyártásra magára, hanem a filmterv fejlesztésére, a filmgyártás előkészítésére, a filmterjesztésre, a filmkópia felújítására, mozgóképszakmai kutatómunkára, képzésre, rendezvények szervezésére, kiadványok készítésére és az infrastruktúra fejlesztésére egyaránt nyújtható közvetlen támogatás.

⁵⁸ Mktv. 7. §

⁵⁹ 1996. évi LXXXI. törvény a társasági adóról és az osztalékadóról

⁶⁰ KOLLARIK – VINCZE (2016) i. m. 73.

⁶¹ Mktv. 4. cím

Közvetlen támogatás csak és kizárólag magyar, illetve magyar részvételű filmalkotásnak nyújtható, a támogatott és támogató közötti szerződéskötést követően. A támogatást a támogatott köteles visszafizetni, amennyiben a szerződésbe foglalt cél az ő szerződésszegése miatt nem valósul meg.

A közvetett támogatás kapcsán a törvény úgy fogalmaz, hogy az mindig a közvetlen filmgyártási költséghez igazodik, annak 100%-át tekintve alapnak.

A támogatásban való részesülés feltételeként a törvény egy kulturális teszten való megfelelést ír elő, ezzel biztosítva, hogy a kérdéses filmalkotás azon magyar, illetve európai értékeket testesíti meg, amelyek az állami támogatásra számot tarthatnak. Az Mktv. 2. számú melléklete sorolja fel azokat a filmalkotással szemben megkövetelt kulturális feltételeket, amelyek közül a törvényben meghatározott számút teljesíteni kell a támogatás elnyeréséhez.⁶² Ezek a kulturális kitételek két csoportra oszthatóak. Egyrészt a kulturális tartalommal összefüggő, másrészt pedig a gyártással kapcsolatos feltételekre. Előbbi kapcsán a filmalkotás témájának, az alapul szolgáló műnek, történetnek, a történet szereplőinek kell a magyar vagy európai kultúra, a történelem vagy vallás szerves részének lennie. Ugyanilyen kikötés, hogy a filmalkotás magyar vagy európai szokásokat, életmódot népszerűsítse, vagy a helyszín, a kulturális környezet rendelkezzen jellegzetes magyar vagy európai motívummal. Ezek mellett az európai vagy magyar identitást, az olyan értékeket, mint a kulturális sokszínűség, a család tisztelete, a kisebbségvédelem, a tolerancia, vagy a magyar, illetve európai társadalom számára kulturálisan, politikailag vagy szociológiailag releváns kérdések középpontba állítását is a kulturális tartalommal kapcsolatos feltételként határozza meg az Mktv..

A gyártási feltételek között a törvény megköveteli, hogy a filmalkotás a saját műfaji keretei között kulturális értéket hozzon létre, illetve a film elkészítésének Magyarországhoz, magyar alkotókhoz kell kapcsolódnia. Ez utóbbi feltétel értelmében a forgatást magyarországi helyszínen kell tartani, és az előkészítési- és utómunkálatok helye is Magyarország kell, hogy legyen. A magyarországi helyszín, mint gyártási feltétel mellett fontos, hogy a film alkotói között többségben legyenek a magyar állampolgárok. E szabály alól kivételt képez, hogy magyar állampolgár helyett bármely EGT-állam polgára is lehet közreműködő, illetve olyan, nem EGT-állambeli polgárra sem érvényes ez a korlátozás, aki a mellékletben felsorolt tevékenységi körben eljáró közreműködőként (pl.: rendező, producer, operatőr, forgatókönyvíró, fő- és mellékszereplő, zeneszerző, vágó stb.) nemzetközi filmfesztiválon díjat nyert. Mindezek alapján az alkotás a törvény által meghatározott négy kategória (magyar

⁶² Mktv.12/A. §

filmalkotás; magyar részvételű filmalkotás; egyéb magyar részvételű alkotás; egyéb filmalkotás) egyikébe kerül besorolásra. A kulturális követelményeknek való megfelelést – amely nem a filmalkotás minőségéhez kapcsolódó értékítéletet, hanem egy meghatározott kulturális tartalom előirányzását testesíti meg – valamint a támogatás igénybevételére való jogosultságot a Filmiroda igazolja és ellenőrzi.⁶³

A mozgóképszakma működésével összefüggő közigazgatási feladatokat ellátó Filmiroda az, amely a magyar állampolgárt, a szabad mozgás jogával rendelkező személyt valamint a Magyarországon, vagy valamely EGT-államban székhellyel rendelkező jogi személyt, az Mktv.-ben meghatározott adatokat⁶⁴ tartalmazó kérelmére nyilvántartásba veszi, amely nyilvántartásba vétel – oktatási, könyvtári vagy közgyűjteményi feladatok ellátásának kivételével – feltétele a támogatás nyújtásának. Az Mktv. szerinti támogatásban tehát nem részesülhet az, akit nem vettek nyilvántartásba, illetve akit abból töröltek. Ugyancsak nem részesülhet támogatásban, akinek az állammal szemben valamilyen köztehertartozása van; aki a kötelepéldány szolgáltatási kötelezettségének nem tett eleget; aki támogatással megfelelően nem számolt el, illetve aki ellen csőd-, felszámolási vagy végelszámolási eljárás van folyamatban.⁶⁵

A támogatásra jogosultság megállapítására irányuló eljárás egy összetett ellenőrzés, amely a filmalkotás gyártásának tervezési szakaszára vonatkozik, és a forgatókönyv, a gyártási terv, a finanszírozás összhangját, illetve a produkció szakmai, pénzügyi, jogi struktúrájának egységét hivatott megállapítani.⁶⁶ A támogatáshoz való jogosultság megállapítására irányuló eljárás során gyakorlatilag minden, a támogatás odaítélhetősége és igazolása tekintetében releváns tény ellenőriz a Filmiroda, így az eljárást lezáró határozatban foglaltak keretben adnak azoknak a hatósági eljárásoknak, amelyeket már meghatározott támogatási összegek kapcsán folytatnak le, mindez azonban bármilyen későbbi változás esetén megköveteli az eljárás hivatalból történő újbóli megindítását, és az adatok megfelelő módosítását.⁶⁷

A támogatás intenzitásával⁶⁸ kapcsolatban a koprodukció kapcsán már leírtak az irányadóak. Így főszabály szerint a támogatás mértéke a film gyártási költségvetésének 50%-át teheti ki. Ez

⁶³ Mktv.19. §

⁶⁴ Mktv. 28. § (2) Ha a nyilvántartásba vételt mozgóképszakmai szervezet kéri, a nyilvántartásba vételi kérelemnek tartalmaznia kell a támogatást igénylő nevét, székhelyét, cégjegyzékszámát vagy bírósági nyilvántartási számát, adószámát, képviselője nevét és lakóhelyét, valamint tulajdonosát vagy alapítóját. (3) Ha a nyilvántartásba vételt természetes személy kéri, a nyilvántartásba vételi kérelemnek tartalmaznia kell a támogatást igénylő nevét, lakóhelyét, születési helyét és idejét, adószámát vagy azonosító jelét.

⁶⁵ Mktv. 14. § (1)-(5)

⁶⁶ TABA i. m.186.

⁶⁷ TABA i. m.187.

⁶⁸ Mktv. 13. § (1)-(4)

alól kivételt jelent az olyan mozi bemutatásra készített, maximum 237 millió forint⁶⁹ gyártási költségvetéssel rendelkező játékfilm, egész estés dokumentumfilm, illetve népszerű tudományos és animációs film esetében a támogatás egészen a gyártási költségek 100%-ig terjedhet. Ugyancsak teljes körűen fedezheti a gyártási költségvetést a támogatás, ha a filmalkotást magyar nyelven készítik, és gyártási költségvetésének megtérülése nem valószínű; valamint ha a kulturális sokszínűséghez hozzájáruló dokumentumfilm, animációs film, tudományos ismeretterjesztő, kísérleti vagy rövidfilm megvalósításához szükséges forrás más módon nem biztosítható.

Fontos kitétel a közvetlen támogatás felhasználásával kapcsolatban, hogy a tényleges filmgyártási költségek fedezésére kell, hogy fordítsa a támogatott a támogatás 60%-át.

A közvetett támogatás, amelyet a Filmiroda közvetlenül a filmelőállítónak utólagos finanszírozás keretében nyújt, mind a filmelőállító, mind pedig a támogatást nyújtó vállalkozás számára előnyökkel jár,⁷⁰ Hiszen előbbi többletforráshoz juthat, amelynek mértéke 2018 nyarán 25-ről 30%-ra emelkedett, a támogató pedig a támogatásra szánt összeget levonhatja adóalapjából és adójából is. Köszönhetően annak, hogy az adókedvezmény nyújtotta lehetőséget nem csak magyar, hanem Magyarországon készített filmek is igénybe vehetik, a közvetett támogatási rendszer ösztönzi a külföldi bér munkák, és így az egész hazai audiovizuális ipar működését is. Így az elmúlt években Magyarország kedvelt célpontja lett nem csak az európai, hanem az amerikai filmes vállalkozásoknak is.

A közvetlen támogatás nyújtása is három pilléren, a Filmalapon, a Mecenatúra Programon, illetve egyéb struktúrán kívüli elemeken nyugszik. Ezek az intézmények nyújtanak a filmgyártással kapcsolatos különböző célokra visszatérítendő vagy vissza nem térítendő közvetlen támogatást elő- vagy utófinanszírozás keretében. Az Mktv.-ben meghatározottak szerint a filmgyártási támogatás intenzitása lehet 100%-os, vagyis biztosíthatja a filmgyártási költségvetés egészét, úgy hogy a közvetlen támogatás teszi ki a költségvetés 70, a közvetett támogatás pedig a fennmaradó 30%-át.

4.1 Magyar Nemzeti Filmalap

A rendszerváltást követően – ahogy az a fentiekben kifejtésre került – a filmszakma központi intézménye az 1991-ben felállított, 1997-től közalapítványként működő Magyar Mozgókép

⁶⁹ Mktv. 13. § (5) „(...) értékhatár évente magyar filmalkotás esetén a Központi Statisztikai Hivatal által az előző naptári évre közzétett fogyasztói árindex mértékével növekszik”

⁷⁰ TOSICS Nóra – SZALAY Klára: *Wanted: In Search of Runaway Productions – Film Tax Incentives in Europe*. 151 Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pecs Publicata 217 (2013) 220-222.

Alapítvány (MMKA) volt. Az MMKA pályázati, kuratóriumi rendszerben gondoskodott a magyar filmkultúra minden területét lefedő támogatásról, forrásait pedig az éves állami költségvetés biztosította. Az Mktv. módosításával létrehozott Magyar Nemzeti Filmalap Közhasznú Nonprofit Zártkörűen Működő Részvénytársaság (Filmalap) vált a filmfinanszírozás központi intézményévé. Az MMKA megszüntetéséről szóló kormányhatározat⁷¹ pedig annak feladatait, illetve a hitelezők kielégítése után megmaradt vagyonát a Filmalapra ruházta át. Ugyancsak a Filmalap feladatkörébe utalta a kormány⁷² az MMKA filmelőállítók és egyéb mozgóképszakmai szervezetek felé fennálló tartozásállományának rendezését, a magyar filmszakma működésének fenntartását, konszolidációját. A Filmalap nem csak egy másfajta támogatási rendszer alapja lett, hanem másmilyen társasági forma keretében lett életre hívva. Ugyan a nonprofit jelleg és a közhasznúság továbbra is megmaradt, azonban ahelyett, hogy államigazgatási keretek között maradt volna, a Filmalapot egyszemélyes, zártkörűen működő részvénytársaságként alapították, amely forgalomképtelen részvényeinek egyedüli tulajdonosa a Magyar Állam, a tulajdonosi jogokat pedig a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. gyakorolja.⁷³ Annak ellenére, hogy a magyar mozgóképkultúra támogatása állami feladat, a Filmalap mégsem a közigazgatási intézményrendszerbe illeszkedik, hanem mivel befektetőként van jelen a filmipari ágazatban, rugalmasabb gazdálkodást biztosító gazdasági társaságként hozták létre. Erre a filmgyártási tevékenységek kettős jellege teremt lehetőséget, ami a kulturális javak létrehozását, illetve szórakoztatóipari üzleti tevékenységet is felölel.⁷⁴ Azt, hogy milyen formájú gazdasági társaságként hozzák létre a Filmalapot, az állami vagyonról szóló törvény befolyásolt, amely szerint az állam csak olyan gazdálkodó szervezetben vehet részt, illetve kizárólag olyan alapíthat, amelyben felelőssége nem haladja meg vagyoni hozzájárulásának mértékét.⁷⁵ A jogi korlátok mellett az olyan gazdasági sajátosságok is befolyásolták a társasági formát, mint maga a nyilvános részvénytársasági forma, amelynek részvényei a tulajdonosok osztalékra jogosultságától forgalomképesek,⁷⁶ a nonprofit jelleg pedig ezt a gazdasági társasági formát ki

⁷¹ a Magyar Mozgókép Közalapítvány megszüntetéséről szóló 1202/2011. (VI. 21.) Kormányhatározat

⁷² a Magyar Mozgókép Közalapítvány tartozásállományának konszolidációjáról szóló 1220/2012 (VI. 26.) Kormányhatározat

⁷³ 2007. évi CVI. törvény az állami vagyonról 3.§ (1)

⁷⁴ SORBÁN Kinga: *A magyar Nemzeti Filmalap szervezete és támogatási rendszere*. In: KOLLARIK Tamás – VARGA Balázs (szerk.): *Mozgókép és paragrafusok - A filmgyártás intézményi és szabályozási kérdései*. Magyar Művészeti Akadémia, Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet Budapest, 2018. (A kiadó által részemre bocsátott kézirat alapján) 109.

⁷⁵ 2007. évi CVI. törvény az állami vagyonról 29. § (1)

⁷⁶ BARTA Judit: *A közhasznú nonprofit gazdasági társaságok természete és szabályozása társasági jogi szemmel*. Miskolci Jogi Szemle 4. évfolyam (2009) 1. szám. 145.

is zárja. A közhasznú jogállás feltételül támasztja a törvény⁷⁷ a társaság megfelelő erőforrásokkal való rendelkezését, illetve kimutatható társadalmi támogatottságát.

Nonprofit gazdasági társaság lévén a Filmalap csak korlátozottan, kizárólag a közhasznú tevékenységet vagy a létesítő okiratban meghatározott alapcél megvalósítását nem veszélyeztetve végez nyereség elérésére irányuló tevékenységet, így a bevételi forrásait a központi költségvetési támogatás, valamint az egyéb bevételei – köztük a Filmalap tevékenységéből származó nyeresége – jelentik.⁷⁸ Előbbi lényegi részét a hatoslottó játékadójának 80%-a képezi, ezzel állandó és kiszámítható forrást biztosítva a Filmalap gazdálkodása számára. Ezzel a támogatási automatizmussal jól látható a különbség az MMKA idején megvalósuló állami támogatással szemben, amely során a költségvetési tárgyalások komolyan befolyásolták az éves keretösszeget, így hiányzott a Filmalaphoz már meglévő gazdasági stabilitás. Az előirányzott értéket, amellyel a Filmalap az év során gazdálkodhat, a költségvetésről szóló törvény tartalmazza minden esztendőben.

A Filmalap horizontálisan és vertikálisan is tagolt, horizontálisan elhelyezkedő szervei látják el a társaság irányításával, vezetésével ellenőrzésével kapcsolatos feladatokat, a vertikálisan elhelyezkedő szervek pedig a mindennapi feladatok elvégzéséért felelősek.⁷⁹ Az operatív feladatokat az alapító által kijelölt vezérigazgató, Havas Ágnes látja el, akinek személyét illető összes kérdésben az alapító jogosult dönteni. A társaság megfelelően működő ügyvezetésének biztosítója a 3-6 tagú felügyelőbizottság is, amelynek tagjait ugyancsak az alapító jelöli ki.

A Filmalap kulcsfontosságú szerve az öt tagból álló Filmszakmai Döntőbizottság, amely elbírálja a beérkező pályázatokat, és dönt a támogatások elosztásáról. Tagjai a vezérigazgató, valamint négy, a mozgóképszakma valamely területén minimum öt éves szakmai tapasztalattal rendelkező magyar állampolgár,⁸⁰ akiket a vezérigazgató bíz meg, illetve ment fel, és akik között forgatókönyvíró és fejlesztő szakember, filmgyártással foglalkozó szakember, nemzetközi filmszakmai tapasztalatokkal rendelkező, illetve televíziós szakember, valamint filmtörténet, filmelmélet vagy egyéb filmszakmai területen felsőoktatásban oktató szakember kap helyet. A Döntőbizottságot jelenleg Havas Ágnes, a Filmalap vezérigazgatója, Andrew G. Vajna kormánybiztos, Hegedűs Bálint forgatókönyvíró, Kálmán András filmforgalmazási szakember, és Dr. Kovács Bálint András, az ELTE BTK Filmtudományi Tanszékének vezetője alkotja. A tagok megbízatása határozatlan időre szól, bár erről sem az Mktv. sem az alapszabály,

⁷⁷ 2011. évi CLXXV. törvény az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról

⁷⁸ Mktv. 9/A. §

⁷⁹ SORBÁN i. m.111.

⁸⁰ Mktv. 9. § (3)

sem a Támogatási Szabályzat nem rendelkezik. A Döntőbizottság döntéseit az összes tag többségének szavazatával hozza, mely során a tagok szavazata egyenlő, és e minőségükben nem utasíthatók. Ha valamelyik tag összeférhetlenségi okból adott ügyben nem tud eljárni, a vezérigazgató kér fel olyan helyettest, aki megfelel a Döntőbizottság tagjaival szemben támasztott követelményeknek.

A Filmalap alapszabálya szerint a társaság tevékenységi körében elősegíti a meghatározott kulturális követelményeknek eleget tevő, értékhordozó magyar, valamint magyar részvételű nemzetközi koprodukciós filmalkotások megszületését, mindezt pedig egyrészt állami támogatási, és saját források felhasználásával befektetőként, másrészt az állami források elosztójaként teszi.⁸¹ Az Mktv. a Filmalap feladataként jelöli meg⁸² a mozgóképszakmai rendszer bevételi források elosztása útján való működtetését, a pályázati elvek kidolgozását, a filmalkotás elkészültének felügyeletét, a támogatás felhasználásának ellenőrzését, a filmalkotások nemzetközi terjesztésének elősegítését, az egész hazai mozgóképszakma nemzetközi képviselőjét, a határon túli magyar filmművészet támogatását, a megvalósult filmalkotásokon fennálló vagyoni jogok kezelését, valamint a mozgóképszakmai támogatási rendszer továbbfejlesztésére vonatkozó koncepciók megalkotását.

A támogatások nyújtására vonatkozó részletszabályokat a Filmalap Támogatási Szabályzata tartalmazza, amely ugyan nem jogszabály, és az Mktv. az, amely háttérjogszabályként törvényi keretet ad a pályázati eljárásoknak, azonban hatálya kiterjed valamennyi, a Filmalap által nyújtott közvetlen támogatásra. Célja pedig egy egységes, a támogatások elosztására vonatkozó előírások hatékony érvényesülését elősegítő, valamint a támogatások felhasználásának, elszámolásának, illetve ezek ellenőrzésének feltételeit megállapító keretrendszer megalkotása mind a döntéshozók, mind pedig a pályázók számára. A Támogatási Szabályzat rögzíti a támogatható alkotások körét, a nyújtható támogatások fajtáit, a pályázók körét, a pályázatokkal szemben támasztott alaki és tartalmi követelményeket, valamint a döntéshozatali eljárás rendjét.

A Támogatási Szabályzat és az Mktv. is meghatározza a pályázati eljárás során kötelezően érvényesülendő alapelveket, így valamennyi pályázati eljárásban érvényesülnie kell az esélyegyenlőség, és az egyenlő bánásmód alapelvének a pályázók, illetve a pályázatok tekintetében. A pályázatok kapcsán fontos az egyértelműség, az összehasonlíthatóság, és az átláthatóság, ez utóbbi elvnek a filmalkotások finanszírozása során is mindig érvényesülnie kell.

⁸¹ A Magyar Nemzeti Filmalap Közhasznú Nonprofit Zártkörűen Működő Részvénytársaság Alapszabálya 3.1

⁸² Mktv. 9/B. §

A Filmalap közvetlen, vissza nem térítendő szelektív támogatást nyújt egész estés – vagyis 70 percnél nem rövidebb – animációs, dokumentum-, és játékfilmek előállításához kapcsolódóan *forgatókönyv*, illetve *filmterv fejlesztésre*, *filmgyártás-előkészítésre*, és *filmgyártásra*. Emellett közvetlen, visszatérítendő szelektív támogatást nyújt a filmterjesztést elősegítő *marketing tevékenységekre* ugyanazon műfajú filmek vonatkozásában. A Filmalap tehát pályázat útján ebben a négy tevékenységi kategóriában ad visszatérítendő, illetve vissza nem térítendő támogatást, utóbbit nem csak pénzbeli módon, hanem akár szolgáltatás útján (pl.: stúdióhasználat) is. Fontos szabály, hogy egy produkció külön pályázat alapján akár több típusú és célú támogatásban is részesülhet. Emellett, ha a célok megvalósítása másként nem lehetséges, a Filmalap olyan tevékenységek kapcsán, mint például filmkópiák felújítása, különböző mozgóképszakmai kutatások elvégzése vagy képzések tartása, vagy infrastrukturális fejlesztések, egyedi kérelem alapján nyújthat támogatást.⁸³

A négy kategóriában kiírt állandó pályázatok, valamint az egyedi kérelem mellett egyfajta középútként a Filmalap esetenként egyedi pályázatokat is kiír, amire jó példa a diplomafilm pályázat, az Inkubátor Program, vagy a Történelmi Játékfilmterv Program.⁸⁴ Utóbbi kapcsán egy meghatározott témával, a magyar történelem eseményeivel, sorsfordító pillanataival és alakjaival kapcsolatos egész estés játékfilmek megvalósítása, a másik kettő esetében pedig a referenciával még nem rendelkező elsőfilmes alkotók támogatása a cél. A 2015 óta minden évben meghirdetett Inkubátor Programot⁸⁵ tehát azzal a szándékkal hívta életre a Filmalap, hogy a fiatal rendezők innovatív, kísérletező alkotói bemutatkozásukkal kis költségvetésű játék-, animációs vagy dokumentumfilmeket hozzanak létre, ezzel egyúttal biztosítva a hazai film műfaji sokszínűségét is. A programban a pályázati felhívásban meghatározott felsőoktatási intézményben, meghatározott szakon⁸⁶ diplomát szerzett, moziban bemutatott egész estés filmalkotással még nem rendelkező személy vehet részt. A pályázatok közül egy hatfázisú eljárás keretében, amelynek elején a pályaművek átesnek a mentorokból álló öttagú zsűri előválogatásán, és egy úgynevezett pitch fórumon, ahol a mentorok és egy szakmai közönség előtt mutathatják be filmtervüket, öt nyertes pályázat kerül kiválasztásra, amelyek alkotói ezután szakmai workshopon vesznek részt. A program keretében sor kerül a forgatókönyv-

⁸³ Ilyen módon támogatta a Filmalap például 2016-ban a Saul fia című film Oscar-kampányát is.

⁸⁴ Felhívás a Magyar Nemzeti Filmalap Közhasznú Nonprofit Zrt. történelmi játékfilmterv programjában való részvételre (<https://mnf.hu/hu/palyazatok/aktualis-palyazatok/felhivas-a-magyar-nemzeti-filmalap-kozhazsnu-nonprofit-zrt-tortenelmi-jatekfilmterv-programjaban-valo-reszvetelre#> - letöltés ideje: 2018. 10. 24.)

⁸⁵ Inkubátor Program felhívása (2017) (<https://mnf.hu/hu/palyazatok/korabbi-palyazatok/inkubator-program-2017-felhivas> - letöltés ideje: 2018. 10. 24.)

⁸⁶ Például: Színház- és Filmművészeti Egyetem - (mozgóképek) rendező szak; Budapesti Metropolitan Egyetem – animáció szak, mozgóképművész szak; Eötvös Lóránd Tudományegyetem – filmkészítő szakirány

fejlesztésére, valamint annak elfogadását követően egy projekt cég megalapítására is, és csak ezt követően nyújthatnak be pályázatot a készítők egy alacsony költségvetésű film elkészítéséhez. A támogatás maximális értéke, amely már magában foglalja a marketing költségeket; 62, 22, vagy 82 millió forint, aszerint hogy játék-, animációs vagy dokumentumfilm elkészítésére pályáztak a készítők. A Filmalap a filmgyártási támogatás 90%-át a támogatási szerződés megkötését követően, a maradék 10%-át pedig az elszámolás után nyújtja. Az eljárás utolsó fázisa a filmalkotás forgalmazása, amelyben a Filmalap ugyancsak közreműködik a már említett marketing tevékenységgel, valamint a díszbemutató megszervezésével.⁸⁷ Az Inkubátor Program – amelynek keretében már olyan, díjnyertes⁸⁸ alkotások kerültek bemutatásra, mint például Szilágyi Zsófia *Egy nap* című filmje – tehát a pénzübeli támogatás mellett szakmai és gyakorlati segítséget is nyújt, célja pedig a korábban említetteken túl, hogy a programban résztvevők megismerjék a Filmalap támogatási mechanizmusát, és megfelelő referenciával rendelkezzenek a későbbiekben benyújtott pályázatok elbírálásánál.

A legtöbb esetben azonban a Filmalap állandó pályázat útján nyújt támogatást a filmalkotások elkészítéséhez. A Támogatási Szabályzat rögzíti az egyes támogatási típusokra irányadó közös szabályokat. Így például a pályázó köteles a pályázat benyújtásakor az igényelt összeget, a támogatási célt, és a támogatandó műfajt megjelölni. Közös szabály továbbá a benyújtott szinopszis, treatment, forgatókönyv kreatív tartalmának illetve megvalósíthatóságának kiemelt vizsgálata, valamint a pályázati eljárások folyamatossága. A *forgatókönyv és filmterv-fejlesztési* valamint a *filmgyártás-előkészítési* támogatás esetén is a támogatás maximális mértéke a közvetlenül elszámolható költségek 100%-át teheti ki. A *filmterjesztési (filmmarketing)* támogatás az állandó pályázatok közül az egyetlen, ahol a Filmalap visszatérítendő támogatást nyújt, amely keretében finanszírozza a magyar vagy magyar részvételű filmalkotás belföldi és nemzetközi értékesítéssel és a terjesztéssel kapcsolatos tevékenységeket. A filmmarketing céljára nyújtott támogatás a forgalmazói jutalék után első helyen visszafizetendő a filmalkotás terjesztési bevételeiből. A támogatás de minimis támogatásként nyújtható a filmmarketing kapcsán, tehát a támogatott az őt megillető bevételt feltétel nélkül és visszavonhatatlanul köteles a támogatás összegének megfelelő mértékig a Filmalapra engedményezni. A Filmalap a terjesztés megkezdésének napjától jogosult az engedményesi jogait gyakorolni, így a támogatás visszafizetése a terjesztés kezdőnapjától esedékes. Mindezt a felek kötelesek a

⁸⁷ SORBÁN i. m. 109.

⁸⁸ FIPRESCI díj-Cannes Kritikusok Hete 2018; legjobb színész: Szamosi Zsófi- Szarajevó Filmfesztivál 2018

támogatási szerződésben rögzíteni. *Filmgyártási* támogatásnál⁸⁹ a teljes támogatási összeg különböző feltételek bekövetkezése esetén nem haladhatja meg (a közvetett támogatást is figyelembe véve) a gyártási költségvetés, illetve koprodukciónál a magyar hozzájárulás 50, 60 vagy 100%-át. Bármely filmalkotás esetén elérheti a támogatás mértéke a költségvetés 50%-át, míg olyan koprodukció esetén, ahol legalább egy EGT-állam részt vesz filmelőállítóként a támogatás mértéke 60%-ig terjedhet. A támogatás a filmalkotás gyártási költségvetésének 100%-át több esetben is kiteheti. Egyrészt abban az esetben, ha a gyártási költségvetés nem haladja meg a költségvetési törvényben a magyar filmalkotásokra, és a magyar részvételű koprodukciós filmalkotásokra évente megállapított értékhatárt. Másrészt magyar nyelven gyártott filmek esetében, ha a gyártási költségvetés megtérülése nem valószínűsíthető, illetve olyan koprodukciónál is, ahol minimum egy a Gazdasági Együtműködési és Fejlesztési Szervezet Fejlesztési Támogatási Bizottságának listáján felsorolt államból származó filmelőállító is részt vett a produkcióban. Végezetül a támogatás mértéke kiteheti a költségvetés (illetve a magyar hozzájárulás) 100%-át a kulturális sokszínűséghez hozzájáruló dokumentum-, animációs, tudományos ismeretterjesztő, kísérleti, vagy rövidfilmek esetén, ha azok elkészítéséhez másként nem biztosítható forrás. A Filmalap a gyártás időtartama alatt felügyelheti és segítheti az alkotás elkészítését, illetve megilleti a végleges változat jóváhagyásának joga is. Ez utóbbi jogosultsága körében a filmalkotás rendezője és producere bemutatja neki az általuk javasolt végleges változatot, amelynek megtekintése után a Filmalap azt elfogadhatja, vagy konzultáció keretében a végleges változatra vonatkozó javaslatokat tehet. A javasolt módosítások alapján az alkotók módosíthatják vagy azokat elutasítva érintetlenül hagyhatják a filmalkotást, utóbbi esetben újabb konzultációra kerülhet sor a kompromisszum érdekében, azonban ha ez sikertelen mindkét változatot elkészítik és a Filmalap a producerrel és a rendezővel együtt tesztvetítés után dönt a forgalmazásra kerülő változat kiválasztásáról. A végső, mozikba kerülő változat kiválasztása tehát közös döntés eredménye.⁹⁰ Amennyiben a Filmalap által nyújtott támogatás egy nemzetközi koprodukció esetében nem éri el a költségvetés 50%-át, akkor ezeket a jogosultságait a többi támogatóval együttműködve gyakorolhatja. Gyártási támogatásban részesülő filmeknél a Filmalap, azok hasznosítása esetén, a terjesztés nettó bevételeiből a filmelőállítóval egy sorban részesül. Ennek elszámolása során a Filmalap és a filmelőállító az alkotás nemzetközi és magyarországi forgalmazásának nettó bevételeiből, azaz a terjesztésből befolyt összeg forgalmazói jutalékkal és költségekkel

⁸⁹ A Magyar Nemzeti Filmalap Közhasznú Nonprofit Zártkörűen Működő Részvénytársaság Támogatási Szabályzata (Támogatási Szabályzat) 10.

⁹⁰ HERMANN Irén: *Van egy stílusom* – riport Havas Ágnesről, a Filmalap vezérigazgatójáról Forbes, 2017. április

csökkentett részéből 50-50%-os arányban részesül. Koprodukciók kapcsán ez az arányszám – figyelembe véve az Eurimages visszatérítési szabályait – a magyar hozzájárulásra eső bevétel vonatkozásában értetendő. Ugyancsak ez a bevétel megosztási rendszer kerül alkalmazásra a támogatott filmalkotásokkal kapcsolatos merchandising jogok esetében, vagyis a film karaktereinek kereskedelmi felhasználása, a remake jogok, illetve különböző átdolgozások vonatkozásában.

A Filmalap a filmgyártási támogatás nyújtásával jogosulttá válik az abban részesített filmalkotás nemzetközi terjesztésére. Megfelelő minimum-garancia esetén azonban hozzájárulhat ahhoz, hogy a támogatott terjesztési megállapodást kössön egy nemzetközi forgalmazóval. Ha a Filmszakmai Döntőbizottság indokoltnak látja, rendelkezhet úgy, hogy a Filmalap jogosult a támogatott alkotás hazai forgalmazására is.

Fontos kérdés még a szerzői jog alakulása, a szerzői jogi jogosult kiléte. Filmgyártási célú támogatásnál a film bemutatását, de legkésőbb a támogatási szerződés megkötésétől számított két év elteltét követő 7 naptári év elteltével annak forgalmazási joga a támogatási szerződésben foglalt ellenérték fejében átszáll a Filmalapra. Koprodukciós alkotás esetén ez a magyar filmelőállítót megillető jogokra terjed ki. Azonban ha a Filmalap hozzájárulásának aránya eléri a filmalkotás költségvetésének 50%-át, valamennyi, a filmelőállítót megillető szerzői vagyoni jog is átszáll a forgalmazási joggal együtt a Filmalapra az elkészülést követő 7 naptári év után. Mivel a gyakorlatban legtöbbször a gyártási támogatás a költségvetés 70%-át is kiteszi (a 100%-os intenzitás a közvetett támogatással valósul meg), így erre sor kerül a Filmalap által támogatott művek nagy részénél. Természetesen a szerzői jog személyhez fűződő jogosultságai ezután is megilletik az alkotókat.

A filmgyártási támogatásban való részesülés kritériuma az Mktv.ben meghatározott – és a fentiekben már kifejtett – kulturális követelményeknek való megfelelés, amelynek ellenőrzése a mozgóképszakmai hatóság feladata. A gyártási célra nyújtott közvetlen támogatásban részesülő filmalkotó a rendelkezésére bocsátott összeg minimum 60%-át köteles közvetlen magyar filmgyártási költségekre fordítani, ez az arány azonban a támogatási szerződés alapján akár magasabb is lehet, de nem haladhatja meg a nyújtott támogatás 80%-át.

Hosszú folyamat azonban, mire egy filmalkotás a Filmalap pályázati rendszerének keretében elkészül. A Támogatási szabályzat részletesen taglalja a pályázati eljárás állomásait, és annak követelményeit.

A Filmalap kizárólag az érvényes pályázatokat értékeli, amelynek feltétele a pályázói jogosultság, a műfajnak és célnak megfelelő hiánytalan dokumentáció, és amennyiben kötelező,

a pályázati díj megfizetése.⁹¹ A pályázó jogosultságának feltétele,⁹² hogy őt a mozgóképzakmai hatóság az Mktv.ben⁹³ foglaltaknak megfelelően nyilvántartásba vette, illetve vele szemben nem áll fenn kizáró ok, eleget tesz az az általános és az adott pályázat által támasztott feltételeknek is, illetve a támogatás megítélése esetén vállalja a teljesítését a támogatási szerződésben foglaltaknak. A pályázatra jogosultak és a támogatható személyek köre azonban nem azonos szükségszerűen, ugyanis az Mktv. és a Támogatási Szabályzat rendelkezései alapján kizárólag a filmelőállító, illetve a forgatókönyv és filmterv fejlesztés kapcsán a forgatókönyvíró és a producer támogatható. Az Mktv.⁹⁴ és a Támogatási Szabályzat⁹⁵ egyaránt meghatározza azok körét, akik a pályázásból és a támogatásból ki vannak zárva. Így nem nyerhet el támogatást, akit a mozgóképzakmai hatóság nem vett nyilvántartásba, vagy onnan törölték; akinek az állammal szemben köztehertartozása van; vagy aki kötelezpéldány-szolgáltatási kötelezettségének nem tett eleget. Az Mktv. e mellett meghatároz összeférhetetlenségi okokat is, amelyek következtében a közvetlen támogatások köréből ki van zárva a támogatásokról döntő tisztviselő és annak közeli hozzátartozója, illetve a támogató szervezet támogatásról döntő tisztségviselője nem vehet részt olyan pályázat elbírálásában, amely pályázatban szereplő filmalkotásnak ő vagy közeli hozzátartozója a szerzője.⁹⁶

Nem csak a pályázat benyújtójának, hanem az alkotásnak is meg kell felelnie az Mktv. és a támogatási Szabályzat által támasztott támogathatósági kritériumoknak. Az Mktv. a Nemzeti Filmiroda támogatások igénybevételeire jogosító határozatához köti a filmek támogathatóságát. Ennek két szegmense a kulturális követelményeknek való megfelelés igazolása és a film magyar részvételi arányok szerinti besorolása.⁹⁷ A kulturális követelmények igazolása a filmelőállító vagy a filmterjesztő vállalkozás kérelmére történik, attól függően, hogy milyen célú támogatás pályázásáról van szó. Az Mktv. – a korábban taglaltak szerint – a releváns kulturális követelményeket, és az azoknak való megfelelés kritériumait, valamint a közvetlen támogathatóság további feltételeként meghatározott magyar, illetve magyar részvételű filmalkotás kikötést részletesen szabályozza. A Támogatási Szabályzat is rögzíti⁹⁸ a támogatás feltételeként, hogy az alkotásnak a pályázó szándéka szerint magyar vagy magyar részvételű esetlegesen nemzetközi koprodukciós filmalkotásnak kell, hogy minősüljön, illetve a

⁹¹ Támogatási Szabályzat 19.

⁹² Támogatási Szabályzat 14.

⁹³ Mktv. 28. §

⁹⁴ Mktv. 14. §

⁹⁵ Támogatási Szabályzat 15.

⁹⁶ Mktv. 14/A. §

⁹⁷ SORBÁN i. m. 122.

⁹⁸ Támogatási Szabályzat 16.

filmalkotás végtermékére vonatkozó technikai feltételeket támaszt. Fontos kitétel az is, hogy a pályázó rendelkezésére kell, hogy álljon az alkotás elkészítéséhez szükséges, kérelmezett támogatási összeg felüli finanszírozási háttér. Elkészült filmalkotással csak filmterjesztési támogatásra lehet pályázni, részben befejezett alkotás esetén pedig a már elkészült felvételek megtekintése után dönt a Filmalap az elkészültség fokáról, és a támogathatóság kérdéséről. Abszolút ki vannak zárva a támogatható filmek köréből a „kizárólag felnőttek számára ajánlott” besorolást kapó, vagyis a pornográf vagy kirívóan és indokolatlanul erőszakos alkotások, amelyek a kiskorúak fizikai, szellemi, vagy erkölcsi fejlődésének súlyos károsítására alkalmasak.⁹⁹

A pályázó köteles a pályázat benyújtásával egyidejűleg a Filmalap honlapján elérhető online adminisztráció kitöltésére, azzal hogy a pályázat benyújtásának az adminisztrációs adatlap feltöltésének időpontja. A regisztrációt követően az adatlapot a pályázó aláírva, postai úton is köteles benyújtani. A pályázatot és a mellékleteket – amelyek felsorolását Támogatási Szabályzat 3. melléklete tartalmazza – magyar nyelven kell benyújtani. Amennyiben a forgatókönyv, a szinopszis vagy valamely dokumentum nem magyar nyelvű, eredeti nyelvű és egyszerű magyar nyelvű fordított változatát is be kell nyújtani. A Filmalap tevékenységének ellenértékéért a pályázó a támogatásként nyújtott összeg 2,5%-át köteles adminisztrációs díjként megfizetni, amely összeg levonásra kerül a támogatásból.

A pályázat – amennyiben érvényes – először írásbeli ajánlás elkészítése céljából egy kijelölt forgatókönyv-olvasóhoz, az úgynevezett előválogatóhoz kerül, aki a forgatókönyvet meghatározott kategóriák szerint – *alapötlet, történet, struktúra, karakterek, dialógusok, kulturális érték* – pontozza. Ez alapján az ajánlás alapján a fejlesztésért felelős szervezeti egység vezetője javaslatot fogalmaz meg a Filmszakmai Döntőbizottságnak a pályázat elutasítására vagy támogatására vonatkozóan. A benyújtott pályázatokat azok megismerése és értékelése után az 5 tagból álló, a korábbiakban már ismertetett Filmszakmai Döntőbizottság bírálja el¹⁰⁰. A Döntőbizottság a hiánytalan pályázati dokumentáció benyújtásától számított 60 napon belül köteles döntését meghozni, amely során nincs kötve sem az előválogató ajánlásához, sem a fejlesztők javaslatához. A 60 napos határidő indokolt esetben egyszeri alkalommal újabb 60 nappal meghosszabbítható, ezen kívül szükség esetén halasztott döntésre kerülhet sor, amikor a Döntőbizottság a pályázót személyes konzultációra hívja, és ennek fényében dönt a pályázat támogathatóságáról, vagy annak átdolgozására szólít fel a döntés elhalasztása mellett.

⁹⁹ Mktv. 12. § (8)

¹⁰⁰ Támogatási Szabályzat 21.

A pályázat elbírálása a filmmarketingre irányuló pályázat esetében már az elkészült film, míg a másik három pályázat típus esetén a forgatókönyv, a szinopszis vagy a treatment alapján történik. Az elbírálás során kiemelt súllyal veszik figyelembe az esetleges harmadik felekkel kötött szerződéseket, előszerződéseket, azt vizsgálva, hogy ezek kielégítő biztosítékaul szolgálnak-e az alkotás elkészítésének. Ezen kívül értékelésre kerül többek között, hogy a projektnek mekkora a költségvetése, és az előirányzott kiadások valóban a film megvalósítására irányulnak-e; illetve a pályázó kötött-e már legalább előszerződést filmforgalmazóval, vagy kapott-e erre irányuló szándéknyilatkozatot. Szintén mérlegelik, hogy más hazai finanszírozó, koprodukción partner vagy más országbeli filmalap szintén támogatja-e a gyártást; reálsan felmérték-e a célközönséget; illetve rendelkezik-e és ha igen, milyen mértékű az alkotás társadalmi jelentősége, reprezentálásra kerülnek-e a magyar kulturális értékek. Természetesen komoly szempont a pályázó által biztosított önrész mértéke is, amely állhat készpénzből, készpénzhelyettesítő fizetési eszközből, azonban lehet tárgyi eszköz, vagyoni értékű jog, szponzori támogatás, magánbefektetői hozzájárulás, valamint más, nem állami forrásból származó támogatás is.

A Döntőbizottság döntését többségi szavazással hozza meg, ahol minden tag szavazata egyenlő, és amelyben a pályázat elutasításáról vagy támogathatóságáról határoz.¹⁰¹ Utóbbi esetben nincs kötve a pályázati kérelemhez. Egyrészt dönthet úgy, hogy alacsonyabb összegű támogatást ítél meg, másrészt megjelölhet a pályázó által feltüntetettől eltérő más támogatási célt, amelyet már támogathatónak lát. A Döntőbizottság az általa meghatározott új támogatási céllal kapcsolatos meglátásait, elvárásait konzultáció keretében hozza a pályázó tudomására, aki pályázati sorszámát megtartva a konzultáció napjától számított 5 napon belül fogadhatja el az újító javaslatokat, amely megtörténte esetén hat hónapos határidő alatt adhatja be az új támogatási célhoz kapcsolódó pályázatot. Ha a pályázat elutasításra kerül, a Filmalap köteles a dokumentációt visszaszolgáltatni. Amennyiben a forgatókönyvet elutasító döntés kézhezvételétől számított 15 napon belül ezt igényli, megmarad a pályázó lehetősége arra, hogy azt a döntőbizottsági tagok számára még egyszer személyesen előadhassa, amennyiben a benyújtást megelőző 7 éven belül mozi forgalmazásba került egy alkotása és játékfilm esetén 100.000-es, dokumentumfilm esetén pedig 10.000-es nézőszámot igazol vele kapcsolatban a mozgóképzakmai hatóság, vagy pedig szerepelt egy – a Támogatási Szabályzat mellékletében felsorolt¹⁰² – filmfesztivál versenyprogramjában.

¹⁰¹ SORBÁN i. m. 122.

¹⁰² Pl.: Cannes-i Filmfesztivál, Oscar, BAFTA, Európai Filmakadémia díja, Berlinale

A pályázatokat a rendelkezésre álló támogatási keretre figyelemmel, a beérkezés sorrendjében dolgozzák fel, azonban az elbírálás ettől a sorrendtől eltérhet. A döntésben meg kell határozni a megítélt támogatási összeget, illetve szükség esetén a határozat tartalmazza még az ehhez kapcsolódó indoklást. A Filmalap az elutasító döntést köteles indokolni, míg az egyedi kérelmek esetén erre nem köteles. A döntés az előszerződés megkötéséig visszavonható vagy módosítható, amennyiben a támogatási cél megvalósítása a döntést követően megváltozott körülmények miatt lehetetlenné, indokolatlanná vagy aránytalanul terhessé vált. A Döntőbizottság határozataival szemben jogorvoslatnak nincs helye, hiszen döntéseit nem közigazgatási eljárás útján hozza. A pozitív elbírálásban részesített pályázat benyújtója ezt követően köteles a Filmalappal társasági szerződést kötni. A filmgyártás-előkészítési és filmgyártási célú pályázatok nyertesei kötelesek a szerződés megkötéséig projektársaságot létrehozni. Az ilyen célú támogatások esetében a Filmalap a projektársasággal köt szerződést. A támogatási szerződésben kötik ki a felek az őket terhelő kötelezettségeket, és rögzítik a jogosultságokat. A Támogatási Szabályzat rögzíti¹⁰³ a támogatási szerződés kötelező tartalmi elemeit, így például a támogatási cél meghatározását, a támogatási összeget, és annak folyósítását, az elszámolás és az ellenőrzés szabályait, a szerződésszegésre, annak jogkövetkezményeire és az elállásra vonatkozó szabályokat. A támogatási szerződésbe kell foglalni a támogatott arra vonatkozó kötelezettségét, hogy a forgatókönyv előlapján, illetve az elkészült film főcímében, illetve a filmhez kapcsolódó marketing kampányban a Filmalapot támogatóként, többlettámogatás esetén pedig a filmelőállítók között logójával együtt feltünteti. Ugyancsak a támogatási szerződésben határozzák meg a felek a támogatási cél megvalósításának határidejét, illetve feltételeit is. Az, hogy a támogatási cél mikor minősül megvalósítottnak, értelemszerűen az adott pályázaton, annak célján múlik. Forgatókönyv fejlesztés esetén a forgatókönyv befejezése és a Filmalap általi elfogadás, filmgyártás-előkészítése esetén pedig az szükséges, hogy a projekt alkotói és produceri szempontból készen álljon a gyártásra. Így például a forgatókönyv legyen végleges, legyen gyártási költségvetési terv, rendelkezésre álljon a megvalósítási ütemterv, illetve legyen kész rendezői és produceri koncepció. Filmgyártási támogatásnál a megvalósítottsághoz a filmalkotás elkészülte, és annak filmelőállítók általi elfogadása szükséges, valamint hogy a támogatott kötelezpéldány leadási kötelezettségének eleget tegyen. A filmmarketing célú támogatás célja akkor megvalósított, ha hitelt érdemlően igazolják az elkészült film forgalmazási tervnek megfelelő bemutatását. Mindegyik pályázat esetében a cél megvalósításához szükséges a kapott támogatási összeggel

¹⁰³ Támogatási Szabályzat 24.

és a projekt teljes költségvetésével való elszámolás. A támogatás folyósítására a meghatározott feltételek és ütemezés szerint a folyósítási feltételek támogatott általi teljesítése esetén kerül sor. A támogatási összeget csak a pályázattal érintett produkció elkészítésére használhatják fel az alkotók. A támogatási szerződés teljesítését a Filmalap a szerződésben, illetve a Támogatási valamint a Kontrolling Szabályzatban meghatározott módon ellenőrizheti.

A Filmalap a közvetlen támogatás mellett számos más, a filmalkotások elkészítését, sikerességét segítő tevékenységet gyakorol. Például számos film esetében a korábban már említett nemzetközi forgalmazás mellett a belföldi jogértékesítés tekintetében is segítséget nyújt az alkotóknak. Segíti magát a forgatást a Filmforgatási Helyszínek Irodája révén, és pályázati úton a hazai filmiparban hiányszakmának számító szakemberek képzését is támogatja a 2016 óta működő Filmipari Képzési Program¹⁰⁴ keretében.

2010-es megalapítása óta a Filmalap számos nagysikerű egész estés film elkészültét támogatta, amely filmek neves filmfesztiválokra nyertek díjakat. Természetesen kiemelkedik a támogatott filmek közül a *Saul fia*, amely a legjobb idegen nyelvű filmnek járó Oscar-díj mellett elnyerte a Golden Globe-ot, a BAFTA-t, és a Cannes-i filmfesztivál zsűrijének nagydíját is. Kiemelendő Enyedi Ildikó *Testről és lélekről* című alkotása is, amely a Berlinale Arany Medve díja elnyerése mellett az Oscar-jelölésig is eljutott. De komoly sikereket értek el nemzetközi filmfesztiválokra például az *1945*, a *Fehér Isten*, és *A nagy füzet* című filmek is. A kritikai siker mellett jelentős eredmény az is, hogy az elmúlt esztendőben a hazai mozi nézők újra felfedezték a magyar filmet, és egyre több film ér el komoly nézettséget.¹⁰⁵ Így az elmúlt években több, mint 200 ezer nézővel zárt a mozikban a *Valami Amerika 3*, *A Viszki*, a *Pappa Pia*, a *Saul fia*, és a rendszerváltás óta eltelt időszak egyik legnagyobb nézettségét (456 448 fő) hozó *Kincsem* is.

4.2 Magyar Média Mecenatúra Program

A Magyar Média Mecenatúra Program a Médiatanács által létrehozott, 2011 óta működő támogatási rendszer, amelynek jogelődje a rádiózásról és televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény által életre hívott, hasonló felépítésű Országos Rádió és Televízió Testület (ORTT) volt. Az ORTT ugyanis egy az Országgyűlés felügyelete alatt álló jogi személy volt, amelynek tagjai nem voltak utasíthatóak tevékenységük végzése kapcsán és kizárólag a törvénynek voltak alárendelve. Költségvetését az Országgyűlés hagyta jóvá, gazdálkodását az Állami

¹⁰⁴ <https://www.mnf.hu/hu/hirek/hat-hianyszakma-kepze-se-indul-a-filmalap-tamogatasaval-szeptemberben>

¹⁰⁵ <http://mnf.hu/hu/hirek/a-filmalap-atal-tamogatott-filmek-nezoszamai?fbclid=IwAR1BaHjBzBcYQkVkbmK4FoX00jQ8RZTP2qBdw4mRAuKXk9IBgV8GiZptRA>
(letöltés ideje: 2018. 10. 28.)

Számvevőszék ellenőrizte. Az ORTT számára az első médiatörvény többek között előírta a közszolgálati műsorok és műsorszámok támogatását, a kultúra megőrzését és továbbfejlesztését, illetve a műsorok sokszínűségének biztosítását,¹⁰⁶ amely támogatási tevékenységet az ORTT a Műsorszolgáltatási Alapon keresztül gyakorolta. A jogi személynek minősülő Műsorszolgáltatási Alap bevételei többek között a műsorszolgáltatási díjból, a pályázati díjból, az üzemen tartási díjból, a bírságokból, költségvetési hozzájárulásokból, valamint a közérdekű kötelezettségvállalásként elszámolható önkéntes befizetésekből származtak. Az első médiatörvény előírta, hogy a befizetett műsorszolgáltatási díj legalább 50%-át „a műsorszolgáltatók magyarországi gyártású, közszolgálati műsorszámait készítésének visszatérítendő vagy vissza nem térítendő támogatására kell fordítani, különös tekintettel a filmgyártással összefüggő előírásokra.”¹⁰⁷ Az ORTT nyilvános pályázatot írt ki a közszolgálati műsorszámok gyártásának támogatására, amiket eseti bizottságok bíráltak el. Elsősorban játékfilmeket, televíziójátékokat, animációs- és dokumentumfilmeket támogatott az ORTT, amely főleg természet- illetve dokumentumfilmek számára írt ki tematikus pályázatokat, de működése során több alkalommal is a Magyar Mozgókép Közalapítvánnyal közösen hirdetett pályázatot tévéfilmek gyártására. A magyar médiaszabályozás átalakítása során a médiát és a hírközlést szabályozó egyes törvények módosításáról szóló 2010. évi LXXXII. törvény keretében létrehozták a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóságot (NMHH) az ORTT és a Nemzeti Hírközlési Hatóság összevonásával.

A médiaszabályozás átalakításának részét képezte az úgynevezett médiaalkotmány, a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény, valamint az új médiatörvény, a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény (Mttv.) megalkotása is.

Az NMHH a média és a hírközlés felügyeletéért felelős konvergens hatóság,¹⁰⁸ amely a központi államigazgatási szervek között felsorolt önálló szabályozó szerv.¹⁰⁹ Vezetőjét a miniszterelnök vagy a köztársasági elnök nevezi ki sarkalatos törvényben, és évente beszámol az Országgyűlésnek az NMHH tevékenységéről, valamint rendeletet adhat ki sarkalatos törvényben meghatározott feladatkörében, törvényi felhatalmazás alapján.¹¹⁰ Az NMHH önálló hatáskörű, jogi személyiséggel rendelkező szerve a Médiatanács, ami az ORTT jogutódja és az

¹⁰⁶ 1996. évi I. törvény a rádiózásról és televíziózásról 77. § (1)

¹⁰⁷ 1996. évi I. törvény a rádiózásról és televíziózásról 78. § (2)

¹⁰⁸ KOLTAY András – LAPSÁNSZKY András: *Az új magyar médiaszabályozás alkotmányossági kérdései*. Iustum Aequum Salutare, 2011/2. 88.

¹⁰⁹ 2010. évi XLIII. törvény a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról 1. § (6)

¹¹⁰ Alaptörvény 23. cikk

Országgyűlés felügyelete alatt áll. A Médiatanács – amelynek öt tagját kilenc évre az országgyűlési képviselőcsoportok tagjaiból álló eseti bizottság jelölése alapján az Országgyűlés a képviselők kétharmadának szavazatával választja – az NMHH hivatali szervezetén belül működő, fő feladataként a médiát felügyelő autonóm hatóság. A Médiatanács tagjai – hasonlóan az ORTT tagjaihoz – függetlenek, nem utasíthatóak feladataik ellátása során, és nem hívhatóak vissza. Az Mttv. a tagokkal szemben meghatározott követelményeket támaszt, így csak az lehet a Médiatanács tagja, aki az országgyűlési képviselői választáson passzív választójoggal rendelkezik, büntetlen előéletű, felsőfokú végzettséggel rendelkezik és nem áll az médiatanács tagságot érintő foglalkozástól való eltiltás alatt, valamint legalább öt éves gyakorlattal rendelkezik a médiafelügyelet területén vagy pedig megfelelő tudományos fokozattal illetőleg tízéves oktatói gyakorlattal rendelkezik.¹¹¹ A Médiatanács elnökét a miniszterelnök jelöli azzal, hogy kinevezi az NMHH elnökének, ténylegesen pedig az Országgyűlés kétharmadának támogatásával nyeri el a pozíciót a jelölt. Az Mttv. rögzíti a Médiatanács jogállását, szervezetét és működésére vonatkozó további szabályokat, valamint a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alapra vonatkozó rendelkezéseket is.

Az Mttv. értelmében az Alap olyan elkülönített vagyonkezelő- és pénzalap, amelynek feladata a közszolgálati és közösségi médiaszolgáltatások támogatása, a közszolgálati célú műsorszámok gyártása és támogatása, az elsőként filmszínházban bemutatásra szánt filmalkotások támogatása, a tulajdonosi joggyakorlása alatt álló állami és saját vagyonának gondos kezelése és gyarapítása, és az ezekhez kapcsolódó egyéb tevékenységek támogatása, illetve elvégzése.¹¹² Ennek fényében hívták életre a Magyar Mecenatúra Programot a Médiatanács támogatási rendszereként, kibővítve az ORTT korábbi mechanizmusát. Az Mttv. határozza meg, hogy melyek azok az anyagi források, amiből az Alap gazdálkodhat. A támogatás finanszírozását különösen a médiaszolgáltatási díj, a pályázati díj, a műsorszolgáltatási szerződészegési kötbér és kártérítés, a bírság, a közszolgáltatási hozzájárulás, a frekvencia díjak egy része, a médiaszolgáltatók támogatásai, a központi költségvetési céltámogatások, a vállalkozási tevékenység bevételei, a kamatbevételek, illetve az önkéntes befizetések jelentik.¹¹³

A pályázati rendszer alapját az Mttv. mellett az általános pályázati feltételek adják, ez utóbbit az Alap dolgozza ki és a Médiatanács jóváhagyásával bonyolítja le a Mecenatúra Igazgatóságon keresztül. A Mecenatúra Program a médiaszolgáltatók, illetve a sokszínű és kiemelkedő

¹¹¹ Mttv. 124. § (2)

¹¹² Mttv. 136. § (1)

¹¹³ Mttv. 136. § (3)

színvonalú alkotások támogatását, és minél szélesebb körhöz való eljuttatását tűzte ki célul.¹¹⁴

A Program éves támogatási tervének, illetve annak ütemezésének jóváhagyása, a támogatási keretösszegek elfogadása, a bírálóbizottságok összeállítása, az érvénytelen pályázatok kizárása, a már megkötött szerződések módosítása mind a Médiatanács döntéshozatali feladatkörébe tartozik. A Mecenatúra Programnak megkülönböztetjük a hazai rádiós és televíziós médiaszolgáltatók műszaki és műsorgyártási támogatására kiírt és a filmes pályázatait. A pályázati eljárás lebonyolításáért a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap Mecenatúra igazgatósága felel a Médiatanács döntései által megszabott keretek között.

A magyar filmszakmai támogatási rendszerről szóló kormányhatározat¹¹⁵ és a fentiekben kifejtettek értelmében a Filmalap támogatja az egész estés mozifilmeket, míg a Mecenatúra Program keretében elsősorban televíziós platformra készített műveket finanszírozzák. Az alapelveként megfogalmazott sokszínúséget is erősítendő, a Mecenatúra Program keretében tizenegy kategóriában hirdetnek pályázatot, amelyek közül tíz kapcsolódik filmalkotások támogatásához, a tizenegyedik esetében rádiójátékok elkészítésének finanszírozására¹¹⁶ lehet pályázni. A pályázatokat egy-egy olyan kiemelkedő magyar tudósról, művészről nevezték el, aki az adott területen maradandót alkotott.

A Kollányi Ágoston ismeretterjesztő filmes pályázat¹¹⁷ keretében meghatározott hosszúságú önálló vagy több epizódból álló ismeretterjesztő, természet-, illetve kulturális, történelmi, művészettörténeti és tudományos filmeket, illetve sorozatokat támogatnak, 250 millió forintos éves keretösszeg erejéig. Az Ember Judit dokumentumfilm pályázat¹¹⁸ 25 vagy 50 perces dokumentumfilmek vagy maximum két részes sorozatok finanszírozására hirdetik meg 330 millió forintos keretösszeggel, amelyből egy film, illetve sorozat maximum 10 millió Ft-ot nyerhet el. Hasonlóan önálló vagy több részes dokumentumfilmek elkészítését támogatja a Nemeskürty István pályázat¹¹⁹, ami viszont kifejezetten a XX-XXI. századi történelmi események, személyek bemutatását írja elő archív anyagok újrafelhasználásával.

¹¹⁴ KOLLARIK Tamás – VINCZE Zsuzsanna: *A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanácsa és a Magyar Média Mecenatúra program*. In: KOLLARIK Tamás – VARGA Balázs (szerk.): *Mozgóképek és paragrafusok - A filmgyártás intézményi és szabályozási kérdései*. Magyar Művészeti Akadémia, Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet. Budapest, 2018. (A kiadó által részemre bocsátott kézirat alapján) 149.

¹¹⁵ 1203/2011. (VI. 21.) Kormányhatározat a magyar filmszakmai támogatási rendszerrel kapcsolatos egyes feladatok megosztásáról

¹¹⁶ Cserés Miklós Rádiójáték pályázat

¹¹⁷ <http://mecenatura.mediatanacs.hu/kollanyi>

¹¹⁸ <http://mecenatura.mediatanacs.hu/ember>

¹¹⁹ <http://mecenatura.mediatanacs.hu/tortenelmi>

A Macskássy Gyula pályázat¹²⁰ keretében legfeljebb 25 perc hosszúságú animációs filmek, vagy 15 perces részekből álló animációs sorozatok, míg a Dargay Attila pályázat¹²¹ esetén a már támogatásban részesített gyermek, ifjúsági, vagy családi animációs sorozatok további epizódjainak elkészítését vagy televíziós filmmé alakítását támogatja a Mecenatúra Program, előbbi 180, utóbbit 200 millió forintos éves keretösszeggel.

A kísérleti és kisjátékfilmek, vagyis a 10%-ot el nem érő készültségi fokú filmalkotások támogatása a Huszárik Zoltán pályázat¹²² elnyerésével lehetséges, összesen évi 150 millió Ft erejéig. A legnagyobb éves keretösszeggel, 600 millió forinttal a Fehér György televíziófilmes pályázat¹²³ rendelkezik, amely pályázati eljárásban a maximum 70 perc hosszúságú, televíziós bemutatásra szánt filmek vagy kétrészes televíziófilm-sorozatok kaphatnak támogatást, amelynek maximuma egy filmalkotás esetében 120 millió Ft. A Mecenatúra Program rendelkezik online filmes,¹²⁴ valamint forgatókönyv-fejlesztést, írást támogató pályázattal¹²⁵ is. Ez utóbbi esetében a pályázat nyertes alkotók kötelesek az elkészült forgatókönyvvel a Macskássy vagy a Fehér pályázatokra benyújtani filmtervüket, amely elbírálása során kedvezően értékeli az Egry Lajos pályázat megnyerését, de ebből nem következik automatikusan, hogy a film elkészítése is támogatást nyer. Nem konkrétan a filmkészítést támogatja, de azzal szorosan összefügg az Escher Károly ad hoc pályázat,¹²⁶ amellyel a Mecenatúra Program a magyarországi vagy magyar vonatkozású forgatási munkálatokat támogatja.

A pályázatokat minden esetben egy elnökből és további két tagból álló bizottság bírálja el. A pályázatok háromszakaszosak, a fordulók száma – vagyis, hogy egy éven belül hányszor lehet pályázni – kategóriánként eltérő. Például televíziófilmek esetében évente csupán egyszer, kísérleti és kisjátékfilmek esetén kétszer, míg ismeretterjesztő-, dokumentum-, és animációs filmek esetében évente háromszor is megvan a lehetőség a pályázat benyújtására. Az eljárás első szakasza során a pályázó az alkotás szinopszisát nyújtja be, amely pályázattól függően kiegészülhet a történet részleges összefoglalóját tartalmazó treatment-tel, vagy a rendezői koncepcióval; a második szakasz egy – legfeljebb 20 perces – konzultáció a bizottság és a pályázók között; az eljárás harmadik szakasza pedig magának a pályázatnak a beadása. Ezt követően dönt a Médiatanács a benyújtott pályázat támogathatóságáról, és csak a támogatási

¹²⁰ <http://mecenatura.mediatanacs.hu/macskassy>

¹²¹ <http://mecenatura.mediatanacs.hu/dargay>

¹²² <http://mecenatura.mediatanacs.hu/huszarik>

¹²³ <http://mecenatura.mediatanacs.hu/feher>

¹²⁴ Neumann János online-filmes pályázat (<http://mecenatura.mediatanacs.hu/neumann>)

¹²⁵ Egri Lajos forgatókönyv író és fejlesztő pályázat (<http://mecenatura.mediatanacs.hu/egri>)

¹²⁶ <http://mecenatura.mediatanacs.hu/escher>

szerződés megkötését követően folyósítható a megítélt támogatás. A háromtagú bírálóbizottságok a pályázatok szakmai értékelését végzik, majd pedig ajánlást készítenek arra vonatkozóan, hogy megítélhető-e a támogatás. A pályázati eljárás során az egyenlő elbánásmód, az eljárás tisztasága, az átláthatóság, a nyilvánosság, és a pályázati elv érvényesülésével kell, hogy eljárjanak a döntéshozók

A felek támogatási szerződésbe foglalják a kedvezményezett jogait és kötelezettségeit. Előbbi körében a kedvezményezett jogosult közvetett támogatás igénybevételére, és koprodukciós partner bevonására is, emellett azonban kötelezettségei körébe tartozik az alkotás elkészítése, a szerződésben meghatározott határidők betartása, az együttműködés, és a szükséges adatok szolgáltatása. A szerződésben rögzítik a mulasztások azon körét is, amelyekkel a kedvezményezett szerződésszegést követ el, és rendelkeznek az esetleges jogkövetkezményekről is. Így például szerződésszegés a filmalkotás bemutatásának határidőn belüli elmaradása a kedvezményezettnek felróható okból; a filmalkotás tartalmi terveit rögzítő dokumentumtól való eltérés vagy a költségvetéstől való eltérés.

A kulturális sokszínűség mellett a Mecénatúra Program fontos alapelve az alkotói szabadság tiszteletben tartása, amelynek biztosítása érdekében a Médiatanács nem avatkozik bele a támogatást elnyert alkotás elkészítésének folyamatába. Mindez nem érinti azonban a szerződésbe foglaltak szerinti teljesítés ellenőrzését, amelynek része az elkészült film bírálóbizottság általi megtekintése.

Az alkotói szabadsághoz kapcsolódó, a kedvezményezettet megillető komoly jogosultság a szerzői jogokkal való rendelkezés. Ugyanis a Médiatanács, és így az állam, annak ellenére, hogy finanszírozóként arra igényt tarthatna, lemond szerzői jogi jogosultságairól, azokat az alkotónál hagyva, aki így szabadon dönthet annak felhasználásáról. Ez alól csupán az első bemutatás joga képez kivételt.

A Mecénatúra Program pályázati rendszereinek elengedhetetlen részét képezi az előzetes műsorszolgáltatói szándéknyilatkozat, amely azt hivatott biztosítani, hogy az elkészült művek ténylegesen eljussanak a közönséghez.¹²⁷ Az alkotóknak már a pályázat benyújtása előtt be kell szerezniük egy országos médiaszolgáltató – vagyis amely esetében a médiaszolgáltatás vételkörzetében a hazai lakosság legalább 50%-a él–befogadó nyilatkozatát”, ennek során pedig a pályázónak kell proaktívna lennie. A pályázati rendszerben ez az egyetlen pont, ami érinti a felhasználási jogokat, azonban a sikeres pályázáshoz elegendő mindössze egyetlen ilyen nyilatkozat. A program ösztönözheti a készítőket második vagy harmadik beszerzésére is, ezzel

¹²⁷ KOLLARIK – VINCZE (2016) i. m. 72.

még inkább garantálva a filmalkotás széles körhöz való eljutását. Az előzetes műsorszolgáltatói szándéknyilatkozattal kapcsolatos fontos kritérium, hogy annak mindenképp egy magyar joghatóság alá tartozó műsorszolgáltatótól kell származnia. Nem kötelező, de kedvezőbb elbírálást vonhat maga után az alkotó olyan nyilatkozata, amely szerint hozzájárul alkotása – a támogató által biztosított formában való – online elérhetővé tételéhez.

A megítélt támogatások folyósítására elő- vagy utófinanszírozás formájában kerül sor. Előfinanszírozás esetében, hacsak az adott pályázati felhívás másként nem rendelkezik, a megítélt támogatás legfeljebb 80%-a kerül folyósításra egy összegben, illetve egyes pályázati eljárások esetén ütemezett formában; utófinanszírozás keretében pedig a megítélt támogatásnak az előfinanszírozás folyósítását követően fennmaradó hányadát bocsátják az alkotók rendelkezésére.

A Magyar Média Mecenatúra Program, amely Európában egyedülálló, hiszen más országok esetében a közszolgálati televíziók vagy a filmalapok támogatják a televíziós platformra készített filmalkotásokat, a különböző pályázatok keretében 2011 óta 1101 alkalommal nyújtott támogatást, összesen 10,4 milliárd Ft értékben.¹²⁸

4.3 Struktúrán kívüli elemek

Az ismertetett intézményeken kívül más, struktúrán kívüli elemek is jelen vannak a hazai közvetlen filmtámogatási rendszerben. Ezek hasonlóan a Filmalaphoz és a Mecenatúra Programhoz, közvetlen, vissza nem térítendő támogatást nyújtanak, sokszor tematikusan egy meghatározott témához kapcsolódóan. Ilyen struktúrán kívüli filmtámogatásra példa az 1956-os, illetve a Gulág Emlékbizottság filmkészítést támogató tevékenysége is. Mindkét intézmény egy-egy történelmi eseményhez, illetve annak emlékezetéhez kötődik, azzal a céllal, hogy megőrizték az adott történelmi esemény, időszak mementóját a jelenkor számára. Ennek keretében különböző tevékenységek, így dokumentum-, ismeretterjesztő vagy játékfilmek elkészítését is támogatták.

Az 1956-os Emlékbizottságot – az emberi erőforrások miniszterének elnökletével, illetve az 1956-os forradalom és szabadságharc emlékévé koordinálásáért felelős kormánybiztos¹²⁹ társelnökletével – a magyar kormány azzal a céllal hozta létre,¹³⁰ hogy az 1956-os forradalom és szabadságharc emlékévé nyilvánított 2016-os év során megfelelően gondoskodjon a

¹²⁸ A Magyar Média Mecenatúra Program 2018-as kiadványának adatai, ami a 2018. március 31-i állapotot tükrözi.

¹²⁹ 1729/2015. (X. 8.) Kormányhatározat az 1956-os forradalom és szabadságharc emlékévé koordinálásáért felelős kormánybiztos kinevezéséről és feladatairól

¹³⁰ 1728/2015. (X. 8.) Kormányhatározat az 1956-os forradalom és szabadságharc emlékévé meghirdetéséről

megemlékezésnek és magának a 60. évfordulónak a méltó lebonyolításáról. E feladata körében olyan tevékenységek támogatására ír ki különböző pályázatokat, mint megemlékezések, ismeretterjesztő programok szervezése; emléktáblák és emlékhelyek létrehozása; emlékművek állítása; könyvkiadás; kutatások, oktatási anyagok kiadása; valamint dokumentum-, ismeretterjesztő és játékfilm készítése. Az 1956-os történelmi események filmes feldolgozására írta ki az Emlékbizottság a *Zsigmond Vilmos* pályázatot, amelynek célja a forradalmat és szabadságharcot felidéző, a hősöknek és az áldozatoknak emléket állító dokumentumfilmek készítése és forgatókönyvek kidolgozása. A pályázat keretében lehetőség van mind a forgatókönyvírásra, mind pedig a filmalkotás elkészítésére vissza nem térítendő támogatás elnyerésére, előbbi esetben egy, utóbbi esetben négy millió forint értékhatárig. Közvetett támogatást az Mktv. alapján azonban nem vehet igénybe. Az elkészült filmalkotások nem tartoznak az Mktv. hatálya alá, mivel elsősorban oktatási céllal használják fel őket, más módon nem is kerülnek nyilvánosságra.

Hasonlóan az 1956-oshoz, a Gulág Emlékbizottságot¹³¹ a Kormány a Szovjetunióba hurcolt politikai foglyok és kényszermunkások emlékévének alkalmából javaslattevő, véleményező, és tanácsadói tevékenységet végző szervként hozta létre,¹³² amelynek feladata az 1956-os bizottság ismertetése során meghatározott programok megvalósítása, így dokumentum-, ismeretterjesztő és játékfilmek készítésének támogatása is. Az emlékévet a 70 éve Szovjetunióba internált foglyokról való méltó megemlékezés céljából a 2015-ös évre hirdették meg, amelyet később 2017. február 25-ig meghosszabbítottak. Az Emlékbizottság elnöke az emberi erőforrások minisztere, az állandó tagok pedig – ahogy az 1956-os Emlékbizottságnál is – a kormányhatározatban meghatározott miniszterek illetve különböző tudományos és kutató szervezetek által delegált személyek, valamint a kormányhatározatban megjelölt intézetek vezetői. Az Emlékbizottság költségvetése számára az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő¹³³ (EMET), mint kincstári körbe tartozó központi költségvetési szerv meghatározott keretösszeget különített el a központi költségvetésből. Az EMET irányító szerve az Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI), költségvetését pedig az emberi erőforrások minisztere hagyja jóvá. Az emlékévként alkalmából az EMMI négy, különböző meghatározott céllal rendelkező pályázatot írt ki, amelyek közül *A mi történetünk* elnevezésű pályázati kiírás célja a Szovjetunióba hurcolt politikai foglyok és kényszermunkások személyes történetének felkutatása és különböző

¹³¹ <http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/hirek/elindult-a-gulag-emlekbizottsag-honlapja>

¹³² 1009/2015. (I. 20.) Kormányhatározat a Szovjetunióba hurcolt politikai foglyok és kényszermunkások emlékéve meghirdetéséről

¹³³ 68/2016. (XII. 30.) EMMI utasítás az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő Szervezeti és Működési Szabályzatáról

formában – így akár filmalkotásban – való megjelenítése.¹³⁴ A pályázatok támogatására felhasználható keretösszeg 70.000.000 Ft, amely keret kimerüléséig támogathatók a pályázatok. A pályázat keretein belül támogatható tevékenység többek között a Szovjetunióba elhurcolt foglyok történetét feldolgozó rövidfilmek és dokumentumfilmek elkészítése. A támogatási előleg formájában folyósított vissza nem térítendő támogatás intenzitása – akárcsak a másik három pályázat esetében – 100%-os, amelynek *A mi történetünk* pályázat esetében alsó határa 100.000 Ft, felső határa pedig 2.500.000 Ft. A pályázatokat a formai vizsgálat után az úgynevezett Értékelő Bizottság bírálja el, amely során figyelembe veszi a felhívás célkitűzésével való összhangot, valamint a pályázat költségtervét is. A pályázatok támogatásáról való végső döntést az emberi erőforrások minisztere hozza meg a Bizottság előterjesztése alapján. A pályázati kiírás szerint filmkészítés esetén a benyújtandó anyag része kell, hogy legyen a szinopszis, illetve a filmkészítés során használni tervezett technika megjelölése is. Amennyiben valamennyi feltétel érvényesül, a kedvezményezettel a támogatási szerződést az EMET köti meg, amelyben megfelelő biztosítékot kell kikötni a költségvetési támogatás visszavonása, a támogatási szerződés felmondása, vagy az attól történő elállás esetén visszafizetendő költségvetési támogatás visszakövetelése céljából.¹³⁵ Fontos kitétele a szerződéskötésnek, hogy a pályázók vállalják „*A Szovjetunióba hurcolt politikai foglyok és kényszermunkások emlékére*” hivatalos logójának feltüntetését, amennyiben támogatásban részesülnek.

Mindenképpen külön említésre méltó a GULAG Emlékbizottság támogatásával elkészített legnagyobb léptékű film, a kiemelt projektként kezelt *Örök tél*¹³⁶ című alkotás, amelyet 423.000.000 Ft-tal támogatott az Emlékbizottság.

5. A Filmalap és a Mecenatúra Program összehasonlítása

Annak ellenére, hogy mind a Filmalap, mind pedig a Mecenatúra Program fő profilja közvetlen támogatás nyújtása különböző produkciók számára, számos különbség észrevehető a két intézmény működése és támogatási mechanizmusa körében. Talán a legszembetűnőbb a szervezeti különbség, hiszen a Mecenatúra Program az NMHH Médiatanácsának támogatási programja, tehát ebben az esetben az önálló szabályozó szervként a központi államigazgatásba

¹³⁴ Általános Szerződési Feltételek a Szovjetunióba hurcolt politikai foglyok és kényszermunkások emlékével kapcsolatos pályázatok alapján kötött támogatási szerződésekhez 1.6.3

¹³⁵ „A mi történetünk” – Pályázati kiírás

(http://www.emet.gov.hu/_userfiles/felhivasok/gulag/gul_16/gul_16_c/GUL-16-C_kiiras.pdf)

¹³⁶ <https://magyar.film.hu/filmhu/magazin/keszul-az-első-magyar-gulagfilm.html> ;
<http://www.zetapress.hu/kultura/mozi/75424> (letöltés ideje: 2018. 10. 28.)

tartozó NMHH médiát felügyelő autonóm hatósága, a Médiatanács lép fel mecénás szerepben. A Médiatanács elsősorban a demokratikus nyilvánosság működését hivatott biztosítani a médiában, de feladatai körébe tartozik a médiumok és a közönség érdekeinek összehangolása is. A közönség érdekkörébe tartozik többek között a többféle tartalom közötti választás lehetősége, amelynek érvényesülését a Mecénatúra Program is hivatott biztosítani. Ezzel szemben a Filmalapot – jogelődjével, az MMKA-val ellentétben – gazdasági társasági formában, zártkörűen működő korlátolt felelősségű társaságként alapították meg, amelynél az állami befolyás, irányítás szintén jelen van, hiszen a részvények kizárólagos tulajdonosa a Magyar Állam. Az államigazgatásba való tagozódásnál lényegesen rugalmasabb gazdasági társasági formát a filmiparban befektetőként való jelenlét szándéka indokolta, de a közhasznú és ezzel együtt a nonprofit jellegét az MMKA örökségéből megtartotta a Filmalap. Ha szervezetileg el is különül a központi államigazgatástól a Filmalap, Andrew G. Vajna személyében mindenképp van hozzá kapcsolódási pontja, aki a nemzeti filmipar fejlesztéséért felelős kormánybiztosként tagja a Filmszakmai Döntőbizottságnak.

Alapvetően a két intézmény, illetve azok pályázati rendszerei hasonlóak; mindkettő esetében megjelenik az esélyegyenlőség és az egyenlő bánásmód elve, vagyis a pályázók körében megvalósuló korlátozás, indokolatlan különbségtétel tilalma. Ugyancsak mindkét intézmény kapcsán alapvető elv az átláthatóság, amelyet a támogatási cél megvalósítása, a támogatás felhasználása, illetve a gyártási folyamatok során kell biztosítani. A Mecénatúra Program esetében támogatás kizárólag pályázat alapján ítélt meg, és a Filmalap Támogatási Szabályzata is főszabály szerint a pályázati elvet írja elő a támogatások kapcsán, azonban utóbbi intézmény esetében lehetőség van másként nem biztosítható célok megvalósítása érdekében támogatás egyedi kérelem alapján való nyújtására. Például így finanszírozta a Filmalap a *Saul fia* és a *Testről és lélekről* című filmek Oscar-kampányát, az *1945* című film Berlini Filmfesztiválon való jelenlétét, és különböző hazai filmfesztiválok megrendezését is. A Mecénatúra Program kapcsán nincs lehetőség ilyen, pályázati rendszeren kívüli támogatások juttatására, de megemlítendő a hasonló célra kiírt és az egyedi kérelmet bizonyos mértékig helyettesítő Escher Károly ad hoc pályázat, amely egy előre nem látható helyzetből adódó filmforgatási lehetőség támogatásához ad támogatást.

A pályázati rendszer tekintetében számos más különbség is tetten érhető. Alapvetően különbségként elsősorban azt kell megjegyezni, hogy a Filmalap az egész estés, a Mecénatúra program pedig az elsősorban televíziós forgalmazásra szánt filmalkotásokat támogatja, illetve fontos eltérés az is, hogy míg a Filmalapnál a pályázati rendszer folyamatos, tehát az állandó pályázatok esetében bármikor lehet pályázni, addig a Mecénatúra Program pályázatainak lehetnek

több fordulásak, vagyis csak a pályázati kiírásban meghatározott időintervallumokon belül lehet benyújtani a pályaművet. Nem egységes, pályázonként eltérő, hogy egy éven belül hányszor lehet pályázni az adott kategóriában, a pályázati eljárások lehetnek három,¹³⁷ kettő¹³⁸ vagy csupán egy¹³⁹ fordulásak. A Mecenatúra Program keretében tizenegy pályázatot írnak ki filmalkotások elkészítésének valamely szakaszára, ezek között elkülöníthetjük a filmgyártásra vonatkozó, a forgatókönyv író és filmterv fejlesztő, valamint a már említett ad hoc pályázatot. Ezek a támogatási célok a Filmalap állandó pályázatainál is megtalálhatók, a különbséget az jelenti, hogy a Mecenatúra Program filmgyártásra irányuló pályázatai műfaji alapon elkülönítve kerülnek kiírásra, így biztosítva azt, hogy a különböző műfajhoz tartozó filmalkotások más-más pályázati eljárásban kerülnek elbírálásra. Mindezt az indokolja, hogy a különböző műfajú filmek összehasonlítása nehezen volna kivitelezhető, így azonban lehetőség van a pályáztatás formájának az adott műfajhoz való igazítására, így például animációs filmek esetén a pályázati anyag részét képezik a különböző figura és látványtervek is. De ennek köszönhetően a kevésbé forrásigényes, kevésbé piacképes alkotások is elkészülhetnek. A Filmalaphoz nincs meg ugyanez a műfaji alapú megkülönböztetés, akár játék, akár dokumentum vagy animációs film, ha 70 percnél hosszabb játékidővel rendelkezik, a Filmalap állandó pályázati rendszerében pályázhat forgatókönyv vagy filmterv fejlesztési, filmgyártás előkészítési, filmgyártási, vagy filmmarketing célú támogatásra. A Filmalap eseti pályázatai azok, amelyek kapcsán megjelenik a pályázati rendszer valamilyen tematizálása. A Diplomafilm pályázat esetében az alkotók diplomafilmjeik elkészítéséhez igényelhetnek támogatást, míg az Inkubátor program keretében az elsőfilmes alkotók filmjeit finanszírozzák. A komoly társadalmi-közéleti nyomásra először 2018-ban meghirdetett Történelmi Játékfilmterv Program¹⁴⁰ sokkal inkább kapcsolódik meghatározott témához, illetve műfajhoz, ennek keretében ugyanis olyan egész estés játékfilmekkel lehet pályázni, amelyek a nagyközönség számára befogadhatóan idézik meg a magyar történelem eseményeit, sorsfordító pillanatait és alakjait. Ugyanakkor a Filmalaphoz lehet pályázni nem csak a film elő- és elkészítésének, hanem forgalmazásának támogatására is. Ennek a támogatási célnak a megléte annak is következménye, hogy a Filmalap támogatási rendszerében a támogatott filmalkotás „kezét nem engedi el” a támogató, míg a Médiatanács által támogatott filmek utóéletét jóval kevésbé követi nyomon a támogatást nyújtó szervezet. Ennek oka az is, hogy míg a televíziós bemutatásra biztosan sor kerül, addig a moziforgalmazás

¹³⁷ Pl.: Ember Judit dokumentumfilmes pályázat

¹³⁸ Pl.: Huszárk Zoltán kisjátékfilmes és kísérleti filmes pályázat

¹³⁹ Pl.: Fehér György televíziófilmes pályázat

¹⁴⁰ <https://mnf.hu/hu/palyazatok/aktualis-palyazatok/felhivas-a-magyar-nemzeti-filmalap-kozhasznu-nonprofit-zrt-tortenelmi-jatekfilmterv-programjaban-valo-reszvetelre>

költségesebb, bonyolultabb és bizonytalanabb. Ehhez kapcsolódóan érdemes megemlíteni, hogy a Filmalapot megilleti a végső változat jóváhagyásának joga a filmalkotás vonatkozásában, a Médiatanácsnak azonban ilyen beleszólási lehetősége nincs az elkészült művel kapcsolatban. Ez alapján talán kijelenthető, hogy a művészeti élet szabadság jobban érvényesül a Mecenatúra Program által támogatott filmek kapcsán, azonban sokkal inkább a támogatási keretösszegek nagy különbségéből fakad, hogy a támogató egyik esetben nagyobb mértékben bekapcsolódik az alkotói folyamatokba is. Nagy különbség van a szerzői jogi jogosultság alakulása kapcsán is a két támogató szervezet között, hiszen a Mecenatúra Program keretében finanszírozott filmek kapcsán minden, a filmen keletkező felhasználási jog az alkotóknál marad, a film előállítói szabadon dönthetnek alkotásuk felhasználásáról, értékesítéséről. Ezzel szemben a Filmalapra hét év eltelte után visszazállnak a szerzői jog vagyoni jogi jogosultságai, és a forgalmazási jogok is. A Mecenatúra Program keretében finanszírozott alkotások utóéletére csupán a pályázathoz kötelezően csatolandó, országos médiaszolgáltatótól származó előzetes műsorszolgáltatói szándéknyilatkozat van hatással, amely azt hivatott biztosítani, hogy az elkészült művet legalább egyszer műsorra tűzzék.

A két intézmény pályázati rendszere azonban számos hasonlóságot is mutat, például mindkettő esetén több elkülöníthető szakaszra osztható a pályázati eljárás, mindkettő esetében kötelesek támogatási szerződést kötni a felek, és mindkét szervezet esetében filmes szakemberekből álló bírálóbizottságok döntenek a támogatás megítéléséről. Különbség abban van, hogy míg a Mecenatúra Programnál a bizottságok összetétele változik, folyamatosan rotálódik, addig a Filmalaponál a döntőbizottság tagjainak megbízatása határozatlan időre szól.

A pályázati eljárás, illetve a támogatás megítélése vagy a felhasználás ellenőrzése körében felmerülő különbségek visszavezethetők a két intézmény támogatáshoz fűződő szemléletére. Ugyanis míg a Mecenatúra Program kapcsán az értékorientáltság, addig a Filmalap az értékteremtés mellett elkötelezetten támogat a szórakoztatás jegyében kevésbé értékteremtő alkotásokat. Ennek köszönhetően is készülhetnek el akár csak szűkebb réteg érdeklődését kiváltó filmek a Médiatanács támogatásával, és talán ezért nagyobb a Filmalap szakmai ráhatása az általa támogatott filmek esetén. Ezzel kapcsolatban sokszor jogosnak érződhet a Filmalappal szemben az a kritika, hogy mennyiben feladata, ha egyáltalán feladata az államnak olyan filmalkotásokat támogatni, amelyek célja pusztán a szórakoztatás. Erre válaszul megállapíthatjuk, hogy a szórakoztató, közönségbarát műfajú filmek nem csak a hazai filmkultúrát gazdagítják, és színesítik, hanem a magyar audiovizuális ipar fejlődését is segíthetik, és így megteremthetik más műfajhoz tartozó filmek elkészítésének lehetőségét, akár

azzal, hogy a sikeres közönségbarát műfajú filmek hatására egy magyar néző szívesen vált jegyet magasabb kulturális színvonalat képviselő magyar filmre is.

A két intézményt egymás mellé állítva, megállapítható hogy mindkét támogatási mechanizmus mellett felhozhatók érvek pro és kontra, azonban nem szükséges a Mecenatúra Program és a Filmalap szembeállítás. A két intézmény ugyanis az elmúlt évek gyakorlati tapasztalatai alapján remekül kiegészítik egymást, ugyanis azok az alkotók (rendezők, forgatókönyvírók stb.), akik a Mecenatúra Program keretében kevésbé hosszadalmas és körülményes pályázati eljárás után nagyobb alkotói szabadságot kapva készíthettek filmalkotásokat, rendelkeznek már megfelelő referenciával ahhoz, hogy a Filmalaphoz is kedvezően bírálják el pályázatukat. Példaként megemlíthető Szász Attila filmrendező, akinek több Médiatanács által támogatott díjnyertes tévéfilm¹⁴¹ után nyílt lehetősége mozi forgalmazásra szánt egészestés játékfilm¹⁴² elkészítésére. De *A vizsga* vagy a *Félvilág* című alkotások esetében akadt példa arra is, hogy a Mecenatúra Program támogatásával megvalósuló, alapvetően televíziós bemutatásra szánt filmek mozi forgalmazásba is kerültek.

6. 2018-as törvényjavaslat

A dolgozat lezárási határidejének lejártát egy nappal megelőzően, november 6-án *Filmalkotások készítésével és terjesztésével kapcsolatos egyes törvények módosításáról* címmel törvényjavaslatot nyújtottak be az Országgyűlés elé. A javaslat általános indokolás szerinti célja többek között a nemzeti filmvagyon fogalmának, illetve a Filmiroda eljárásainak pontosítása, a közvetett támogatásra való jogosultság megállapítása iránti eljárás módosítása, valamint a fiatalok filmipari tevékenység keretében való foglalkoztatásának szabályozása. A dolgozat témáját tekintve legrelevánsabb cél azonban az Mttv. módosítására vonatkozik. A javaslat célja ugyanis egy, a médiaszolgáltatásban való közzététel céljából készült filmalkotásokat és filmsorozatokat támogató elkülönített pénzalap, a Televíziós Film Mecenatúra (Mecenatúra) létrehozása,¹⁴³ amelynek feladatköre egyértelműen elkülönül a közszolgálati médiaszolgáltatás és műsorszámok támogatását biztosító Médiaszolgáltatás-támogatási és Vagyonkezelő Alap tevékenységétől. A Mecenatúra jogi személy, bevételeit az önkéntes befizetések, adományok, központi költségvetési támogatások tárgyvet megelőző évi, visszahagyott költségvetési

¹⁴¹ A berni követ (bemutató: 2014. február 25.), Félvilág (bemutató: 2015. december 30.)

¹⁴² Apró mesék (bemutató: 2019. március 14.)

¹⁴³ Filmalkotások készítésével és terjesztésével kapcsolatos egyes törvények módosításáról szóló törvényjavaslat 30.§ (T/3376)

maradványok, és egyéb bevételek adják; kezelője pedig az öttagú Filmkollégium. A Filmkollégium tagjai – a szakmai önállóságot biztosítandó – a filmművészet területén elismert szakemberek, elnökét a Médiatanács elnöke a Médiatanács tagjai közül öt évre választja, további tagjait a kormány rendeletében meghatározott miniszter delegálja. A javaslat szerint a Mecenatúra támogatáspolitikáját, amely keretében kizárólag nyilvános pályázat útján, az Mktv.-vel összhangban nyújtható támogatás, a Filmkollégium határozza meg.

Az általános indokolás szerint az új pénzalap felállítását az utóbbi években megerősödő, és rendkívül hatékony hazai filmgyártási támogatási rendszer indokolja, annak ellenére, hogy – az indokolás szerint – elsősorban a mozi forgalmazásra készített filmalkotások esetében jelentős az előrelépés. Ugyanis az olyan nagy hagyományokkal rendelkező filmes műfajok, mint például a történelmi televíziós filmek és filmsorozatok megerősítése is megalapozott. A Mecenatúra életre hívásával tehát az elsődlegesen a médiaszolgáltatásban közzétételre szánt filmek és filmsorozatok gyártásának támogatása a cél, ezzel biztosítva a magyar történelmi múltat, illetve kultúrát bemutató alkotások minél szélesebb körhöz való eljutását. A benyújtott javaslat pedig azon meggyőződésre épül, hogy ez a cél a meglévő támogatási rendszer kiegészítésével, új, kifejezetten a televíziós filmek gyártásának támogatására szakosodott elem beiktatásával megvalósítható.

Az igazi újdonságot az jelenti, hogy ellentétben a Médiatanács Mecenatúra Programjával az új pénzalap törvényi szintre emelkedik, amellyel a Mecenatúra Program jelenlegi kétirányú támogatási rendszere egyértelműen elkülönül majd.

A benyújtott javaslat szövege, és az ahhoz kapcsolódó indokolás alapján nehéz egyértelműen megállapítani, hogy a módosítások következtében hogy alakul át a jelenlegi filmtámogatási rendszer, csupán az uniós támogatási politikának és szabályoknak való megfelelés bizonyos. Valószínűsíthető azonban, hogy az új intézmény a Médiatanács jelenlegi támogatási rendszerét nem felváltja, hanem kiegészíti azt. A módosítás jól láthatóan reagál arra, hogy manapság a televíziós és más egyéb felületeken elérhető filmsorozatok nagy népszerűségnek örvendenek, nagyszámú nézettséget érnek el, a módosítással pedig várhatóan lehetőség nyílik olyan nagyszabású televíziós filmek és filmsorozatok elkészítésére, amelyhez a jelenlegi támogatási rendszer nem ad megfelelő pénzügyi keretet. Mindezzel pedig deklaráltan a magyar kultúra és történelem megismerését, népszerűségének növelését hivatott elősegíteni az új filmtámogatási intézmény.

7. Záró gondolatok

Összességében elmondható, hogy a filmtámogatási rendszerben bekövetkezett 2010-es átalakítások fő célja az uniós harmonizáció, a hazai filmfinanszírozás kereteinek a Filmművészeti Közlemény rendelkezéseihez igazítása volt. A Közlemény ugyanis előírja a tagországi filmszakmai támogatások uniós alapszerződések rendelkezéseihez igazítását, illetve a támogatás kötelezően kulturális termék létrehozására való irányultságával kulturális feltételeket is meghatároz. Azonban a konkrét kulturális kritériumok meghatározását tagállami hatáskörbe utalja a szubszidiaritás elve alapján. Ezeknek az előírásoknak tesz eleget az Mktv., amikor a támogathatóság feltételeként a filmalkotások számára előírja a kulturális teszten való megfelelést.

Az új támogatási rendszer igazi nívója a filmtámogatás 100%-os intenzitása, amely a Közlemény rendelkezései szerint kizárólag nehéz audiovizuális filmalkotások, vagyis a rövidfilmek, a dokumentumfilmek, az első és második filmes rendezők filmjei, az alacsony költségvetésű, vagy nehezen forgalmazható, illetve az olyan filmek esetében megengedett, amelyek egyetlen eredeti változata olyan tagállam hivatalos nyelvén készült, ami földrajzi kiterjedés, népesség és nyelvterület vonatkozásában is korlátozott.¹⁴⁴ A magyar filmek ez utóbbi kritérium alapján mindenképp nehéz audiovizuális filmalkotásnak minősülnek, így a hazai szabályozás által lehetővé tett 100%-os intenzitás indokolt, és az uniós szabályozásnak is megfelelő.

Szintén jelentős újítás a Filmalap által biztosított filmterjesztési (filmmarketing) célú támogatás,¹⁴⁵ amely a filmelőállítók és a filmterjesztők által is igényelhető, és a filmalkotás forgalmazásából, kereskedelmi hasznosításából származó bevételekből első körben, a bevételi részesedést megelőzően visszatérítendő. A támogatás mértékének az elszámolható költséghez viszonyított aránya az Mktv. által a filmgyártásra megállapított támogatási arányokhoz hasonlóan alakul. Így részesülhetett¹⁴⁶ például a 2018 decemberében bemutatásra kerülő *Rossz versek* című film 16 millió forint filmmarketing célú támogatásban.

Az Mktv. módosításával felállított támogatási rendszer az életre hívása óta eltelt szűk nyolc év alatt mára stabil, kalkulálható anyagi kereteket, és magas színvonalú szakmai háttérrel biztosít az alkotók számára. Ez az MMKA utódjaként a Filmalap működése körében a legszembetűnőbb, hiszen míg a Filmalap a hatoslottó játékadójának 80%-a révén kiszámítható és fix bevételi forrással rendelkezik, az MMKA bevétele a költségvetési tárgyalások kimenetelétől függve bizonytalan volt. Ebben a környezetben az alkotóknak meg van a

¹⁴⁴ Filmművészeti Közlemény 5.2.52.2. pont

¹⁴⁵ Támogatási Szabályzat 11.

¹⁴⁶ A Filmszakmai Döntőbizottság 2018/0015. számú határozata

lehetőségük a kibontakozásra, amelyet az elmúlt évek eredményei is bizonyítanak. A Mecenatúra Program Huszárík Zoltán pályázata keretében készült Deák Kristóf *Mindenki* című kisfilmje elnyerte a legjobb rövidfilmnek járó Oscar-díjat, Bucsi Réka több a Macskássy Gyula pályázat keretében támogatott animációs kisfilmje is (*Love, Solar walk*) számos rangos nemzetközi filmfesztiválon nyert díjat, de kiemelendő még a Fehér György pályázat keretében készített és szintén több díjat nyerő, már korábban is említett *A berni követ* és *Félvilág* című, filmek. A kézzelfogható szakmai sikerek mellett a Mecenatúra program igazán nagy eredménye, hogy olyan filmek elkészítését támogatja, amelyek – akár pusztán a műfajuk miatt – piaci alapokon nem tudnának elkészülni.

A Filmalap által támogatott filmek is komoly sikereket értek el. A korábbiakban említett elismerések mellett még egyszer kiemelendő a Filmalap 2015 óta működő Inkubátor programja, amelynek keretében támogatott filmalkotások nagy érdeklődésre tartanak számot a nemzetközi filmfesztiválokon, amelyek sokszor külön verseny programot szentelnek elsőfilmes rendezők alkotásainak. Ennek köszönhetően ezekben a szekciókban a magyar filmek felül vannak reprezentálva. Mivel a program 2015-ben indult, az első „inkubátoros filmeket” már bemutatták. A legsikeresebb ilyen filmnek a mindössze 62 millió forintból készített¹⁴⁷ *Egy nap* mondható, amely díjat nyert Cannes-ban és más fesztiválokon is, de említést érdemel Csujka László *Virágvölgy* című filmje is. A Filmalap másik, a magyar történelem eseményeit feldolgozó filmek támogatására kiírt eseti pályázatának,¹⁴⁸ illetve az ennek keretében készült filmeknek a sikere még kérdéses, azonban már a pályázat meghirdetése előrevetítheti a gyakorlatot, miszerint a Filmalap – a Mecenatúra Program műfaji tagozódásához hasonlóan – meghatározott témakörök vagy más elv szerint időről időre eseti pályázatokat ír ki.

Az államilag támogatott filmek nemzetközi sikere nem csak az alkotók sikerét jelenti, hanem nagyban hozzájárul Magyarország image-nak építéséhez is. Ezek a sikerek azonban nem csak hazánk jó hírét viszi a világban, hanem hozzájárulnak az ország gazdasági növekedéséhez is. Főleg az adókedvezmény rendszere miatt hazánkba érkező külföldi produkcióknak köszönhetően a Magyarországon filmgyártásra fordított költségek 2010 és 2014 között elérték a GDP 0,15%-át.¹⁴⁹ Egy 2017-ben kiadott elemzés¹⁵⁰ szerint pedig a filmes támogatási rendszer az egyetlen támogatási forma Magyarországon, amely működése révén kimutathatóan és már rövidtávon profitot termel.

¹⁴⁷ A Filmszakmai Döntőbizottság 2017/0001. számú határozata

¹⁴⁸ Történelmi Játékfilmterv Program

¹⁴⁹ Jonathan OLSBERG – Andrew BARNES: Les systèmes d’incitation fiscale et leur impact sur la production cinématographique et audiovisuelle en Europe. Observatoire européen de l’audiovisuel, Strasbourg 2014. 34. o.

¹⁵⁰ <https://mnf.hu/hu/filmipar/magyarorszagnak-megeri-hollywoodi-produkciokat-az-orszagba-csabitani>

Mindezek alapján megállapítható, hogy az új támogatási rendszer mind szakmailag, mind gazdaságilag sikeresnek mondható az elmúlt nyolc év alapján. Azonban érdemes leszögezni, hogy a gazdasági növekedés elsősorban a Magyarországon készülő amerikai vagy európai produkcióknak köszönhető. Ugyan a Filmalap az általa közvetlen támogatásban részesített filmalkotások hasznosításából származó bevételekből részesedésre jogosult, nonprofit társaság lévén ezek a bevételek azt a keretet bővítik, amiből a Filmalap a támogatások nyújtása során gazdálkodhat.

A támogatási rendszer fentiekben taglalt gördülékeny működése, és a korábbi évekhez képest megnövekedett nézőszám ellenére a Filmalap, illetve a Mecenatúra Program által közvetlen támogatásban részesülő alkotások kizárólag piaci alapon továbbra sem tudnának elkészülni. Hiába készül egyre több olyan film, amely eléri vagy jelentősen meg is haladja a százezres nézőszámot, a hazai mozi forgalmazásból származó bevételek nem elég magasak ahhoz, hogy a gyártási költségvetést fedezni tudják. Számos film esetében, főként azoknál, amelyek rangos nemzetközi filmfesztiválon versenyprogramban szerepeltek, vagy akár díjat is nyertek a nemzetközi forgalmazás árnyalhatja ezt a képet. Természetesen a Saul fia ebben is élen jár az utóbbi évek magyar filmjei között, amely számos díjának köszönhetően nem csak Európában¹⁵¹, hanem az USA-ban is forgalmazásra került, és 1,77 millió dolláros bevétel¹⁵² jutott a tengerentúlon.

A hazai filmes támogatási rendszernek az eddig részletezett pozitívumai mellett természetesen megvannak a maga árnyoldalai is. A Filmalap és a Mecenatúra Program pályázati rendszere is úgy van kialakítva, hogy egy relatíve szűk körű bírálóbizottság az, amelyik döntést hoz a támogatás megítéléséről, és amely ellen jogorvoslatnak nincs helye. Természetesen mind a Mecenatúra Program pályázatainak háromtagú bírálóbizottságait, mind a Filmalap Filmszakmai Döntőbizottságát különböző eltérő szakmai tudással rendelkező filmes szakemberek alkotják, így elvileg biztosítva van a pályázatok magas színvonalú szakmai elbírálása, azonban kevésbé jelenik meg a közönség igénye, mint az elbírálást komolyan befolyásoló tényező. Ennek fontossága a Filmalaphoz lenne indokoltabb, ahol deklaráltan a szórakoztatás a központi szempont, illetve fő vezérelv a filmek támogatása kapcsán, azonban itt is csak egy meghatározott esetben jelenik meg a nézőközönség, mint az elkészült filmalkotást befolyásoló tényező. Ez a tesztvetítés esete, amikor is a végső változat kapcsán konzultáció keretében a támogató a filmelőállítókkal nem tud megegyezni, és mindkét fél saját végső változatát levetítik egy tesztközönségnek, így ebben az esetben a nézők kezébe kerül a döntés

¹⁵¹ http://lumiere.obs.coe.int/web/film_info/?id=64000

¹⁵² <https://www.boxofficemojo.com/movies/?id=sonofsaoul.htm>

annak kapcsán, hogy milyen legyen a film végső, mozikban bemutatásra kerülő változata. Azonban ebben az esetben sem a támogatás megítélése, hanem már az elkészített film kapcsán vonják be a nézőket a döntési folyamatba. Összességében a támogatási rendszer pozitívumának mondható, de alkotói oldalról nehézséget okozhat, hogy mind a televíziós, mind pedig a mozis forgalmazásra készített filmek esetén kötelező pályázatot benyújtani, és az előírt pályázati mechanizmuson keresztül menni a filmalkotás elkészítéséhez. Ez a filmalkotók számára minden bizonnyal számos kompromisszummal járhat, mindez azonban szükséges a kiszámítható és stabil támogatási rendszer fenntartásához.

Az új támogatási rendszer komoly újításaként korábban kifejtett 100%-os intenzitás, illetve a támogatás vissza nem térítendő jellege is visszás lehet. Ugyan a filmgyártók és filmelőállítók így is érdekeltek filmjeik sikerében egyrészt alkotói hiúságuk, másrészt pedig amiatt, mert a bevételekből ők maguk is részesülnek (Filmalapnál 50%-ban, Mecenatúra Program esetén pedig minden vagyoni jogosultság őket illeti), azonban az, hogy nincsenek rászorítva a támogatás visszatérítésére (a filmmarketing célú támogatás kivételével), az alkotás minőségének rovására mehet. Ez a gondolatmenet esetleg előrevetíthetné a közvetlen támogatások visszatérítendővé válását, azonban ez egyelőre nincs kilátásba helyezve, és az elkészült filmalkotások színvonala mindezt nem is indokolja.

A fentiekben leírtak alapján összegzésképpen elmondható, hogy a hazai filmes kultúra fenntartásának és fejlesztésének feltétele – az elmúlt évek filmes sikereinek ellenére – továbbra is az állami filmtámogatási rendszer megfelelő működése.

Felhasznált irodalom

- BARTA Judit: *A közhasznú nonprofit gazdasági társaságok természete és szabályozása társasági jogi szemmel*. Miskolci Jogi Szemle 4. évfolyam (2009) 1. szám., 145. o.
- EPERJESI János: *Filmipar Európában-3. rész* (<http://www.filmtett.ro/cikk/2643/filmipar-europaban-3-europai-filmtamogatasi-rendszerek> – letöltés ideje: 2018. 08. 28.)
- HERMANN Irén: *Van egy stílusom*. – riport Havas Ágnesről, a Filmalap vezérigazgatójáról Forbes, 2017. április
- JOÓ Tamás: *Filmfinanszírozás és filmpolitika*. DLA doktori értekezés, Színház- és Filmművészeti Egyetem, 2016.
- KOLLARIK Tamás – VINCZE Zsuzsanna (szerk.): *Mecenatúra 2018 – A Magyar Média Mecenatúra programban támogatást nyert alkotások 2011-2018*. Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanácsa, Budapest 2018.
- KOLLARIK Tamás – VINCZE Zsuzsanna: *A nemzeti filmgyártások támogatásának kérdései Európában*. In: KOLLARIK Tamás – VARGA Balázs (szerk.): *Mozgóképek és paragrafusok - A filmgyártás intézményi és szabályozási kérdései*. Magyar Művészeti Akadémia, Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet. Budapest, 2018. (A kiadó által részemre bocsátott kézirat alapján)
- KOLLARIK Tamás – VINCZE Zsuzsanna: *A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanácsa és a Magyar Média Mecenatúra program*. In: KOLLARIK Tamás – VARGA Balázs (szerk.): *Mozgóképek és paragrafusok - A filmgyártás intézményi és szabályozási kérdései*. Magyar Művészeti Akadémia, Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet. Budapest, 2018. (A kiadó által részemre bocsátott kézirat alapján)
- KOLLARIK Tamás – VINCZE Zsuzsanna: *Az állami felelősségvállalás, avagy a magyar állam lehetőségei és szerepe az audiovizuális művészet támogatásában*. In: CSEPORÁN Zsolt (Szerk.): *Az alkotás szabadsága és a szerzői jog metszéspontjai*. Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet, 2016.
- KOLTAY András – LAPSÁNSZKY András: *Az új magyar médiaszabályozás alkotmányossági kérdései*. Iustum Aequum Salutare, 2011/2.
- KOLTAY ANDRÁS: *A szólásszabadság alapvonalai*. Századvég Kiadó, Budapest, 2009.
- OLSBURG, Jonathan – BARNES, Andrew: *Les systèmes d'incitation fiscale et leur impact sur la production cinématographique et audiovisuelle en Europe*. Observatoire européen de l'audiovisuel, Strasbourg 2014.
- SORBÁN Kinga: *A magyar Nemzeti Filmalap szervezete és támogatási rendszere*. In: KOLLARIK Tamás – VARGA Balázs (szerk.): *Mozgóképek és paragrafusok - A filmgyártás intézményi és szabályozási kérdései*. Magyar Művészeti Akadémia, Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet. Budapest, 2018. (A kiadó által részemre bocsátott kézirat alapján)
- SZALAY Klára: *Támogatni vagy nem támogatni? Filmtámogatási rendszerek kritikai megközelítése: az amerikai és az európai modell*. Pro Futuro 2016/1.
- TABA Miklós – TAKÓ Sándor: *Koprodukciós esélyek és lehetőségek Európán belül*. In: KOLLARIK Tamás – VARGA Balázs (szerk.): *Mozgóképek és paragrafusok - A filmgyártás intézményi és szabályozási kérdései*. Magyar Művészeti Akadémia, Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet. Budapest, 2018. (A kiadó által részemre bocsátott kézirat alapján)
- TABA Miklós: *A Nemzeti Filmiroda tevékenysége*. In: KOLLARIK Tamás – VARGA Balázs (szerk.): *Mozgóképek és paragrafusok - A filmgyártás intézményi és szabályozási kérdései*. Magyar Művészeti Akadémia, Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet. Budapest, 2018. (A kiadó által részemre bocsátott kézirat alapján)
- TAKÓ SÁNDOR: *A filmcenzúra fejlődéstörténete Magyarországon a "gépszínházak" megjelenésétől a rendszerváltásig* In: KOLTAY András – TÖRÖK Bernát (szerk.): *Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején* 4.. Wolters Kluwer, Budapest,
- THOMPSON, Kristin – BORDWEL, David: *A film története*. Budapest, Palatinus, 2007.
- TOSICS Nóra – SZALAY Klára: *Wanted: In Search of Runaway Productions – Film Tax Incentives in Europe*. 151 Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pecs Publicata, 217. 2013.

VARGA Balázs: *Filmrendszerváltások*. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2016.

VARGA Balázs: *Tradition and Modernization. Contemporary Hungarian Popular Cinema*. The International Journal of European Film, Performing Arts and Audiovisual Communication, vol. XIII. no. 22. Poznan 2013.

ZACHAR Balázs: *Filmtámogatás az Európai Bizottság szemüvegén keresztül*. Állami Támogatások Joga 20, 2013/4.

A GULAG Emlékbizottság *A mi történetünk* elnevezésű pályázati kiírása (http://www.emet.gov.hu/_userfiles/felhivasok/gulag/gul_16/gul_16_c/GUL-16-C_kiiras.pdf)

Történelmi Játékfilmterv Program felhívása (<https://mnf.hu/hu/palyazatok/aktualis-palyazatok/felhivas-a-magyar-nemzeti-filmalap-kozhasznu-nonprofit-zrt-tortenelmi-jatekfilmterv-programjaban-valo-reszvetelre#> – letöltés ideje: 2018. 10. 24.)

Inkubátor Program felhívása (<https://mnf.hu/hu/palyazatok/korabbi-palyazatok/inkubator-program-2017-felhivas> – letöltés ideje: 2018. 10. 24.)

<http://mafilm.hu/hu/adovisszaterites> (letöltés ideje: 2018. 10. 26.)

<http://mecenatura.mediatanacs.hu/dargay>

<http://mecenatura.mediatanacs.hu/egri>

<http://mecenatura.mediatanacs.hu/ember>

<http://mecenatura.mediatanacs.hu/escher>

<http://mecenatura.mediatanacs.hu/feher>

<http://mecenatura.mediatanacs.hu/huszarik>

<http://mecenatura.mediatanacs.hu/kollanyi>

<http://mecenatura.mediatanacs.hu/macskassy>

<http://mecenatura.mediatanacs.hu/neumann>

<http://mecenatura.mediatanacs.hu/tortenelmi>

<http://mnf.hu/hu/hirek/a-filmalap-altal-tamogatott-filmek-nezoszamai?fbclid=IwAR1BaHjBzBcYQkVkbmK4FoX00jQ8RZTP2qBdw4mRAuKXk9IBgV8GiZptRA> (letöltés ideje: 2018. 10. 28.)

<http://nmhh.hu/mediatanacs>

<http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/hirek/elindult-a-gulag-emlekbizottsag-honlapja>

<https://magyar.film.hu/filmhu/magazin/keszul-az-első-magyar-gulagfilm.html>

<http://www.zetapress.hu/kultura/mozi/75424> (letöltés ideje: 2018. 10. 28.)

<https://mnf.hu/hu/filmipar/magyarorszagnak-megeri-hollywoodi-produkciokat-az-orszagba-csabitani>

<https://www.mnf.hu/hu/hirek/hat-hianyszakma-kepzes-e-indul-a-filmalap-tamogatasaval-szeptemberben>

<https://www.mnf.hu/hu/hirek/hat-hianyszakma-kepzes-e-indul-a-filmalap-tamogatasaval-szeptemberben>

<http://lumiere.obs.coe.int/web/film/info/?id=64000>

<https://www.boxofficemojo.com/movies/?id=sonofsaul.htm>

Jogszáály jegyzék

1008/2011. (I. 17.) Kormányhatározat a nemzeti filmipar megújításáért felelős kormánybiztos kinevezéséről és feladatairól

1009/2015. (I. 20.) Kormányhatározat a Szovjetunióba hurcolt politikai foglyok és kényszermunkások emlékére meghirdetéséről

1202/2011. (VI. 21.) számú Kormányhatározat a Magyar Mozgókép Közalapítvány megszüntetéséről

1203/2011. (VI. 21.) Kormányhatározat a magyar filmszakmai támogatási rendszerrel kapcsolatos egyes feladatok megosztásáról

1220/2012 (VI. 26.) számú Kormányhatározat a Magyar Mozgóképek Közalapítvány tartozásállományának konszolidációjáról

1249/2018. (V. 25.) Kormányhatározat a nemzeti filmipar fejlesztéséért felelős kormánybiztos kinevezéséről és feladatairól

1330/2016. (VII. 1.) Kormányhatározat a nemzeti filmipar fejlesztéséért felelős kormánybiztos kinevezéséről és feladatairól

1360/2014. (VI. 30.) Kormányhatározat a nemzeti filmipar fejlesztéséért felelős kormánybiztos kinevezéséről és feladatairól

1728/2015. (X. 8.) Kormányhatározat az 1956-os forradalom és szabadságharc emlékére meghirdetéséről

1729/2015. (X. 8.) Kormányhatározat az 1956-os forradalom és szabadságharc emlékére koordinálásáért felelős kormánybiztos kinevezéséről és feladatairól

9.200/1941. M.E. számú rendelet az egyes filmkölcsönző-vállalatok gondnoki kezelése tárgyában (I. *Magyar Film*, III./52. (1941. december 30.), 2.

A Bizottság közleménye a filmekhez és egyéb audiovizuális alkotásokhoz nyújtott állami támogatásról (2013/C 332/01) („Filmművészeti Közlemény”)

A Filmszakmai Döntőbizottság 2015/0010. számú határozata

A Filmszakmai Döntőbizottság 2016/0022. számú határozata

A Filmszakmai Döntőbizottság 2016/0025. számú határozata

A Filmszakmai Döntőbizottság 2017/0001. számú határozata

A Filmszakmai Döntőbizottság 2018/0015. számú határozata

a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról szóló 2010. évi XLIII. törvény

A Magyar Nemzeti Filmalap Közhasznú Nonprofit Zártkörűen Működő Részvénytársaság Alapszabálya

A Magyar Nemzeti Filmalap Közhasznú Nonprofit Zártkörűen Működő Részvénytársaság Támogatási Szabályzata

a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény (Mttv.)

a mozgóképről szóló 2004. évi II. törvény (Mktv.)

a mozgóképről szóló 2004. évi II. törvény módosításáról szóló 2011. évi CLXIX. törvény

a rádiózásról és televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény

a társasági adóról és az osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény

Alaptörvény

Alkotmánybíróság 18/2014. (V. 30.) számú határozata

Alkotmánybíróság 24/1996. (VI. 25.) számú határozata

Alkotmánybíróság 30/1992. (V. 26.) számú határozata

Alkotmánybíróság 64/1991. (XII. 17.) számú határozata

Általános Szerződési Feltételek a Szovjetunióba hurcolt politikai foglyok és kényszermunkások emlékével kapcsolatos pályázatok alapján kötött támogatási szerződésekhez

az állami vagyonról szóló 2007. évi CVI. törvény

az állami vagyonról szóló 2007. évi CVI. törvény

az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló 2011. évi CLXXV. törvény

az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 68/2016. (XII. 30.) EMMI utasítás

Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ)

Európai Filmkoprodukciós Egyezmény (European Convention on Cinematographic Co-production)